

خوذ خوذی - الرذ

خوذ - خوذ سخت را من در معنی اض ۲۱ حدیث

دیبند

واو ذتما یعنی - احوذی امر و سبک نم و نیز خاطر عن

السبذة

ابن عمرو - وقال الأصمعي هو الشمر في الامور القاهر لها

داذی

الذي لا يشد عليه منها شيء - حاذتته و حال تنه ای

موضع اللبد من ظهر الفرس و في الحديث مؤمن

خضعف الخوذای خفيف الظهر - و احوذت احد

الذاذی - اسفیزبان

حادة - و احوذان ما وقع عليه الذنب من ارباب الفرس

خوذان گویای که گل زر و در او آتخا ذچره شدن بر چیز

توله تعالی استحوذ عليهم الشيطان اے قلب و هذا

دبند - السميد

جاء بالواو على اصله كما جاء استروح واستصوب

قال ابو زيد هذا الباب كلمة يحوزان على الاصل

يقال استصاب واستصوب استجاب واستجوب وهو

تجديد - شجذ

قياس مطروعه عندهم قوله تعالی الم استحوذ عليكم اي تغلب

عليكم و على اموركم و استول على مودكم -

تجديد - جندا گفتن يقال لا تجدني تجدنا اے

الحرفزة - شجذ

لا اقل له جندا -

الحرفزة - الكريمة الضامرة المزولة من اللبل حرافج

اخذند

استحذت - بصفتين اخصض -

الحماذی - بالنغم شدة الحماذی ان الورشان

الحماذی رذ - شذ

ليعبر نردة است -

فصل الخاء

خندؤ - الروذة

خندؤ - خندئيد - بالكسر سر كوه بلند و فعل خمي هو

شقد

من الاضداد و عن ابی عبیدة خناؤ ذی جاد الخيل -

خوذ

خوذ - مخاوؤة - امدو شد کردن يقال بنو فلان

خذا بجرح

خاوؤ و نالی المار - خواؤ الخی ان تاتی لوقت غیر مطوم

زمرؤ

خذا بجرح - غلایا روان شد زرد آب

خربوؤ - زباؤیة

جراحت در معنی اض ۲۱ -

معروف بن خربوؤ - محدث لغوی کے -

الخوذای - الخ

فصل الدال

دیبند - و یا بوؤ - نوعی از جامها که جمع دیبوؤ

على فيقول قال ابو عبیدة اصله فارسی دو بوؤ و در با

عربوہ بدل غیر منقوطة -

داذی - شرابی است مرقاتان را نذالذی نیاؤ

موضعیت بین ببار جوؤ -

هذا لفصل فصل الدال من بقية الصراح

الذاذی بناتی باخوشه در از جا علی النسب و لیسب

فصل الراء

رندؤ - رندؤ - بالكسر بتم باره که قطران ہوی مانند

بر شتر و گوی که زرگر میرایہ را ہوی مالہ تاروشن شود

رندؤ بفتحین یعنی نماند نام جائے کہ خاکشہ ابو ذغفار

استجاست و بتم باره رنگین کہ اگر گردن شتر در او ریزند

رندؤ - و ایضا مصدر قولهم رندت بیدہ بالقدر

ترندت بذا ای خفت عن ابی عبیدة بکسر الراء و خفت

القوام فی شیه - و يقال فلان ذور بذات اکثر البق

فی کلامه و يقال بین القوم رباؤیة بالفتح اے شتر -

رؤ - رؤاؤ - بالفتح باران نرم ریزہ و ہونوق القطر

و يقال ارذت السماء والارض مرؤة و قال ابو عبیدة

ارض مرؤ علیها و لا يقال مرؤة و لام مرؤة و قال

الاموسے یوم مرؤا سے ذور داؤ -

الروؤة - آمدورفت را ذان موضعیت

بمدینہ منہ الولید بن کثیر الحدیث و کورتان بالعراق

اعلا و اسفل منها محمد بن الحسن الزاهد

فصل الزاء

زمرؤ - زمرؤ - بفتحین زمر و ہومعرب -

زرباؤیة بینہم کولانیہ اے شتر و الصواب بالراء

الراء - الأراؤ من التمر و منصور بن زاذان محدث

کبیر و نبات زاذان الحیر و محمد بن ابراهیم بن علی بن

عاصم بن زاذان الراذانی الحافظ سند اصبهان

هذا الفصل فصل السین من بقية الصراح

السیدة - بفتحین او نذی مانند زبیل معرب و

احد کاجر بلد بحر و الاسبانة ناس من الفرس

و لا تجتمع السین و الذال فی کلمة عربیة سبنا فزج

سنگ فسان معرب -

اسفید بان در ہیست باصفهان و دیبست

بر نیشاپور منہا عبد الله بن الولید -

السهمید - السهمید و عبد الله بن محمد الدوقی و محمد بن

ابن علی و عمه المبارک بن علی و ابو القاسم احمد بن محمد

ابن علی السهمیون بکسر السین و المیم و الذال محدثون

فصل الشین

شجذ - شجذة - باران ضعیف و ہونوق البنتہ و

شجذت السماء اے ضعف مطرا -

شجذ - شجذ - بزرگ ذن کار و مانند آن در مع

بفتحین شجذ فسان شجذان بفتحین گرسند -

شذ - شذوؤ - پر اگندہ و یک یک شذان

و پر اگندگان در معنی اض ۲۱ و ک ۲۱ يقال رشذ عنہ

ای الفرد عن الجمر و مرفوشاؤ و اشدہ غیرہ - شذؤ

الناس الذین یولون فی القوم و لیسوا من قبایم

شذان اخصی المتفرق منہ شذان الناس متفرقون

شقد - شقد - بکسر الراء اگندہ خواب کند و بفتح

کندہ مردم و ہر چیزی را شقد بفتح الراء مصدر شقد

شقدان لغت منہ و ایضا دور شدن و رفتن و

يقال اشقدہ فشقدای طرودہ فذهب و بعد قال

ابن الاعرابی يقال باب شقد و لا نقضای ما به حراک و ہونوق

صنو و صنوان - شقذاء عقاب سخت گرسنه -
شمد - شماؤ - بالكسر استن شدن ناقه دوم در
جواد استن او (عصفت اک ۲) قال ابو اسحاق
سن الكباش باليشمد ومنها ما يغفل فالاستاذان بفتح
الايه حتى ترتفع فيسعد والغفل ان يسعد من غير ان
يفعل ذلك -

شموؤ مشموؤ - بالكسر غامه في الحديث امرهم
ان يسير اهل المشاؤ والتساخين وشموؤ اذا تعجم
شيمر بفتحين وبسبب بايور ومنها الحافظ رشيد
ابو بكر احمد بن ابى المجد ابراهيم الخالدي البشدي و
حفيدة العلامة شمس الدين ابراهيم بن محمد وابنه
العلامة يحيى
الشبير ذمي - شتر حيدر و هو شبر ذاة و رجل
من تغلب والشبر ذاة السرعة -

اشجوز الكلب اغواه
فشر و بوم من خلفهم بالذال بالجمجمة قرأه عشق قال
ابن جني لم ير بان في كتب اللغة تركيب دش رذ
وكان الذال بدل من الدال
الشربند كضنفر الغلظ -

الشعوذة - حفتني اليد واخذ كالسحر برى الشى
بغير ما عليه اصله في راي العين وهو مشعوذ وشعوذة
والشعوذي رسول الامراء على البريد وشعوذ بن
عبد الرحمن وابن غلبه محدثان وابن مالك
ربط النعمان بن المنذر -

المشعد - المشعوذ وقد شعد شعد -
الشمر ذمي - كالشبر ذمي في معانيها ولفظ الشمر ذمي
الشمنذ احمد بن الشمنذة التحديد و تزيق احمد بن
ومن الكلاب الخفيفة احدى اطرافه الاثياب -
محمد بن احمد بن شهموؤ بفتح الشين والنون مجازا ليعود

و علي بن شنبوؤ - وكلاهما من القراء واحمد بن محمد
ابن شنبذ قاضى الدين نور محمد -

فصل الصاد من بقية العرب

اصبمندان - بفتح شهر ليست ببلاد و لم
اصبمذية نوع من اهل العراق ومدارسته بخداد
بين الدينين

فصل الطاء

طبر رذ - طبر رذ - وطبرزل وطبرزن نوعي اذ
قال الاصحى يقال سكر طبر رذ على الصفة -
طرحه - طر حقه - كفتن ونا کردن و هذا ليس
من كلام البادية سطر قد نعت منه -
طغذ - قبر و حرك المفاوئح لطفه ليطغذه دفن كرد
در قبر انداخت او را -

طشذ - كغفد و بسبب به مصر منها سلم بن يسار
الطشذى رضيع عبد الملك بن مروان تابعي محدث
موقال ياقوت في بلشتر ك طشذة موضعان بلدة في
العبيدة موضع في اقليم الحمد بن تومس -

فصل العين

عوفو - عوفو - عياد - معاذة - اندميدن
دوعف ف اض ۲ او غدت به واستعدت به اي
بجأت اليه و هو عيادى اى الجأى و غدت غير
به و عوفو به بمعنى و قولهم معاذة اى اعوذ بانشد
معاذ و تجعله بدلا من اللفظ بالفعل لا مصدر و ان كان
يغير متعلق مثل سبحان الله و يقال ايضا معاذة الله و انما
دبر الله و معاذة و هما اشارة و يقال نوز بانشد كسماشى
اعوذ بالله عوفو بانضم معاذة تسو و كذا معنى معوذ العزيم
موضع القلاوة و دائرة المعوذة تحت معوذ من
بكر الوارد و سورة آخرين از قرآن غاكو نوز انيده

از اسب شتر و گوسپند و اهو عوفو بانضم ج شمل حاصل
و حول و عوفدان ايضا مثل راع و رعبان و حارو
حوران يقال بهى عانذ بنه العوفو و ذلك فاو لدت
عشرة ايام او ثمانية عشر ليو ما ثم بهى مطلق بعد -
و يقال بهى في عيادى اى سجدتان نوابها - عوفو بانضم
و التشديد كياه در بن خادر رسته يا بجاي و شوار كه شتر
بوى نرسد و گوشت كه براستوان چسبیده باشد يقال
اطيب اللحم عوفو و هو لازم بانضم و عاذبه و ما تركت
غلاما لا عوفو امانة لفتحين و عوفو اى كرامته و اقلت
منه فلان عوفو اذا عوفد لم يفربه او ضربه و هو يريد قتله
فلم يقبله عياد كبر اليا و تشديد بانضم قيلد يقال
هو من بنى عبد الله و يقال للجودي ايضا عياد -
عائذ بدرحى الزنى عبه -

عشجذات السماست شد باران آن -
عندى به بر غلظ اندامه عندان بالكسر بخلق
عائذة بن زنج و كوشش -
عندان - بدخلق -

فصل الغين

غذ - غذبة اخرج و عشيشه ريم جواحت غذ
ريم کردن جواحت (عصفت اک ۲) و غذ اخرج اى
سال ذلك منه و يقال للبعير اذا كانت به ذبارة
قبرات و هى تندى قيل به غاذ و تركت جرحه لئلا يغاذ
شتر كه از آب كرامت دارد اغذاذ شتر فتن در رقاد -
الغخايط - الخايط -

غشذى بهر - غشذى بهر - غشذى بهر - غشذى بهر -
مخرج آواز -
غشذال - كس كه در طن خود صايب باشد
الغشذ - الغشذى غشذى كره -

شمد

اصبمندان

شموؤ

شبير ذمي

طرحه

الشبير ذمي - طبر رذ

عشجذات

اشجوز الكلب

فشر و

عندان

الشربند

الشعوذة - عوفو - غذ

الغشذى بهر - غشذى بهر

الغشذى بهر - غشذى بهر

الغشذى بهر - غشذى بهر

غشذال - شنبوؤ

فصل الفاء

فخذ - فخذ بكسر الهمزة وسكون الفاء مع فتح الهمزة
والكسر ان فخذ بالفتح وسكون الهمزة مصدر منه
يقال ربيته فخذت من اسيه صبت فخذة - والفخذ
في العشار اقل من البطن يقال اولها الشعب
ثم القبيلة ثم الفصيلة ثم العمارة ثم البطن ثم الفخذ
تفخذت من فخذة - واما في الحديث بات فخذت
عشيرة اسيه يدعوه فخذ فخذة -

فد - فذ - فذ بها ويكافه واول سهام قمار وهي عشرة
اولها الفذ ثم التوام ثم الرقيب ثم الكلس ثم الناس
ثم السبل ثم السعد ثم القباء لها وهي السبع والنج
والوفد - ثم فذ من متفرق وافذت الشاة اسيه
ولدت واحدا في مفذ فان كان ذلك عادتها
في مفذ اذ - ولا يقال ناقه مفذ لانها
لا تلد الا واحدا -

فلذ - فلذ بكسر الهمزة وسكون الفاء فلذ فلذ
بارة جكر وكوشة ومان وجران فلذ بفتح الهمزة
فلذت له من ماله اسيه فلذت له منه وافلذت
المال اسيه اخذت من ماله فلذة - فالوذ فالوذق بالووه
وبها معربان قال يعقوب لا تقل الفالوذج -

فرد - فرد بالضم فردي يعني درشت شتاب زده فرمود
فرايذ مشله او السواب في الكل بالدال المهملة -
فطر - بازداشتن از چيزي -
فانيد - نوسه از شيريني معرب پايد -

فصل القاف

قذقة - بالضم برير قذق - وكيف قذان
ج قذتان وكرانه قذق زن - وقذوت الرش

اسي قطعت اطرافها - اذن مقذوذة كانهما برت برياً
قذاذات النج از بریدن بر افتد وقذوت السهم
قذا اسي جعلت له القذو - اذ تير به بر قذج -
قذاذ جمع الجمع - قال يعقوب رجل مقذو ومزلم اذا
كان خفيف البياة وامارة مقذوذة ومزلة اسيه
ليست بطولية - مقذ بالفتح پس وگوش مقذو الشعر
ببر استه موهي -

قفذ - قفذ بالضم وفتح الفاء ومنها خا رشت
تنفذة مونث قفاذج وجاسه خوسه در پس دو
گوش ستور وجاسه که دروي گياه ابوهر رويد
قفذ الراج وهو موضع -

قفاذ - بالضم بدر كسر القاف اذ بان موضع بين بلخ
وحطه قفاذية كذم كمنه زبون -
القشدة - القشدة معاينها عن الازهرى -
القشدين - السما يمانية -
القفلد - محرمة شئ كالقفل يعلق بالهم لا يفارقه
حتى يتقله يقال بهمة قلدة كقرحة -

اقياذ - موضع في قول المراد القشدة (شعر)
كانوا العهد من اقياذ - اس جراميز على وجاذا -

فصل الكاف

كذ - كذ ان - بالفتح كذم -
كوذ - كاذمان كوشة بالاي دوران
الكاذم الكاذم

كلواذ - بالكسرة ابوت توريت ام كلواذ كذبت بلا
كلوزي بالفتح وقد تدويست بياين بغداد كلواذ يعني
رجل كذاب - بالضم مرد ترش روي كلان جبر وديك

فصل اللام

لجذ - لجذ - جاستن چيزي بعد از انكه كيار ولده با

يقال بخذني فلان اسي سألني بعد اعطيتي مرة فاكثر
وليسيدن سگ خور را حكاية ابو حاتم وخورون ستور
گياه راسن ابى عبید - قال الاصمعي جذه اسي
لسته كما قال ابو عبید -

لذ - لذة - مزه - لذاتج - لذاذ لذذة خوش
مزه يا فتن (جمع كات) يقال لذذة اسيه جودت
لذذيا - والتذذت به وتلذذت به يعني - وشباب
لذوذ لذذت منه واستلذذه اسيه عدله لذذيا - لذ
ايضا خواب اللذوذ اللذذ بسكون الدال وكسر اللذذ
في الذي واللذذ الحذف النون التثنية والذين الجمع
وربما قالوا في رفع اللذون -

لوقو - لوقو - لياذ - بالكسرة ناه كرفتن يقال لاذبه
اسي عاذبه - لوقو ايضا كرفته لوقو الواذج - ملاوذة
لواذيكه كرفته ناه كرفتن - ومنه قوله تعالى قد يعلم السد
الذين يتسللون منكم لواذا ولو كان من لاذ يقال
لواذبه لوقو بالفتح تام مردب -
لمذ - لكرست لغتني لمج

فصل الميم

ملذ - ملاذ - بالفتح مع التشديد اللام اسي مطر مذ
يعني دروغ گوي که گويد وكنهه ملذ بزه زودن يقال
ملذ به بالفتح اسي طعنه وخصه دويدن ستور ملذ ان
بالفتح اكنهه نصيحت پيدا كند بدعي پنهان دارد -

ممشذ - ممشذ - بالضم از نگاه باره هو ميني على الضم
وتم بطناه وهو ميني على السكون وكل واحد منها
يصلح ان يكون حزن جرفجر ما بعد جها وجرها مجر
في ولادة فلما حينئذ اذ على زمان انت فيه وتقول
ما رأيت ذاليلة ويصلح ان يكونا اسمن فترج ما بعد
هما على التارخ او على التوقيت تقول في التارخ

ما رکتہ مذکورہ جمعہ ای اول القطاع الرویة لجمع
 و تقول فی التوقیت ما رکتہ مذسنة ای امذک
 سنة ولا یقع هنا الا کثرة لاکتب لا تقول مذسنة کذا
 و تقول مذسنة قال سبویہ منذ للزمان نظیر من
 للمکان و ناس یقولون ان منذنی اصل کلثان
 و یاهن او یعلت و اوحدة و لا دلیل علی صحته الا القول
 مؤذ - ماؤی - عسل سید ماؤیة زره نرم و غیر
 مذ - مذ - کذب و هو مذ میذ و مذ میذ کذاب مذمار
 بسیار فغان کندہ مذ میذی خوش طبع -
 مرؤ - الخیزران و اور آب مذاخته بالید (مع ناض)
 میذ - شهر لیت بزید کے یزور
 میذ - بالکسر گروہی ازہند عن ابن عباس و غیر

فصل النون

نذ - نذرا نذرا فتن از دست (مع ن کن)
 بنذرة و بنذرة یعنی شد و للکثرة بنذور کذا بر راه
 انداخته و اندک یقال ذہب ناله و بقی بنذرتہ -
 و ناذہ الحرب ای کاشفہ و جلس فلان بنذہ بضم
 و النعم ای ناحیة و انبذ فلان کذہب ناحیة -
 بنذی کلنی و اب کہ از جوب جران گیرند یقال بنذ
 بنیذا اذا تخذتہ و العامة تقول انذت نذان
 بالتحریک جنیدن رگ یقال بنذ العرق و یضی
 یعنی - نبتة بالکسر بالین -
 نجز - ناجذ - دندان سپسین ہمتہ للانسان
 اربعة نواجذ فی اقصی الانسان بعد الارحاء و یسمی
 نرس حکم لانہ منبت بعد الیلوغ و کمال العقل یقال
 نضک حتی بدت نواجذہ اذا استغرب فیہ - و
 یكون التواجد للفرس ایضاً ہی الاناب من
 ذوات الحنف صوان من الطلف و رجل

منذ سے مجرب اکثراً لا مور -
 نذ - نذرا - بالفتح نفوذ و رگ شکن تیراز جا
 کہ رسد و رفتن نامہ و زمان (مع ن کن) انفاذ
 تنفیذ متعدها ن منہ - رجل نافذ فی امره ای ماض
 و امره نافذ ای مطاع و قولہم آتے بنفذ ما قال ہی
 بالخرج منہ - و طعہ لہا انفاذ کے نافذہ -
 نذ - النفاذ - استنفاذ - تنقذ بانیدن کے
 را از کسی یقال انقذہ و استنقذہ و تنقذہ سنہ ای
 سجاہ - نقذ نفختین رہانیدہ و ہو فعل بعضی فاعول مثل
 نقض و قبض - نقاذ الخیر رہانیدہ باشد لاسپان
 از دست دشمن نقیذہ کے نقذ نام مردے -
 النواخذة - مالکان کشتی ہای بحریاد کیلان آنا
 معرۃ ناخذۃ کے استقوا منها الفعل و قالوا اتخذ
 کتر اس یعنی ناخذند و رئیس شد -
 نذ نذرا کاشفید - نذیز چیزیکہ ازینی یا از دہن بر آید
 اناہیذ - نام زہرہ عن ابن عباس و فارسی غیر
 معرب بالبدال فلانہ فلانہ خلیذ نے الکلام -

فصل الواو

و جز - و جزہ باجم مغاکے در کوہ کہ آب
 گرد آید دروے و جزا بالکسر ج -
 و قذ - و قذ - زردن و کشتن زردن و کسبت
 گردانیدن (مع ن کن) شاة موقوذة النقیات
 بالخشب و غلبہ کردن خواب کسی را و قذہ النفاس
 ای غلبہ - و قذ نیک للغرور رجل قیذ ماہ طرق - نافذہ
 موقوذة ناکہ کہ میدن و دوشیدن بسیار درستان
 و می اثرکن یقال و قذت الناقۃ لے درت
 عاکرہ نقل لہا و قال العدیس ہے التی
 یغتمہ الولد و لا یخرج لہا الا نزل الفظ الصرع

فیوتذ با ذاک و یاخذ ہانہ دار و درم -
 الموبذان - بضم المیم و فتح الباء نھیة النفس
 حاکم الجوس الموبذ شکہ و ابذة مع المار للجمہ -
 و ذو ذرة - شتابی رجل و ذواذجد و شتاب
 و الذئب مریو ذو ذرگ گذشت در حالے کہ
 شتاب رہو بود -
 و روفی حاجتہ درنگ کرد در حاجت خود (مع ن کن)
 و لذہ شتاب فتن جنیدین و لا ذک یکہ گوید و کندہ -
 و مذة - سپیدے خالص -

فصل الباء

بذ - بذک بریدن و سبک خواندن (مع ن کن)
 ض ۲) یقال یبذ القراک و احدیثی لیسرہ سبکین
 ہذا و ہذو ذای قطاع - قال الاصمہ لقول للناس افما
 اردت ان یلقوا عنک ہجایک و ہذا ذیک علی
 تقدیر اللاتین و ہبت ذوت الشی اسے قطعہ لیسرہ -
 ہر ہذ - ہر ہذ - بالکسر خادم اشکدہ مغان فارسی
 معرب ہر ہذ قح - ہر ہذہ سیر دون الخب
 قال الاصمہ ہر ہذی بالکسر شہتہ تشبہ شہی المر ہذہ -
 ہہذہ ہماؤمی - بالفتح شہر یکے شمار کا ذک الکا ناکہ
 بلا ہا کہ ہماؤمی المطر شدہ حکا ہا ابو عبیدہ -
 ہوؤ - ہوؤ - سنگ خوار و ہے القطاہ
 و منہ کے الرجل ہوؤہ
 ہہبذہ - دویدین و شتاب رفتن و شتاب بدین
 (مع ن کن) ہبتا ذابا ذما ہبذہ شکہ ہبذہ شہرہ
 المہر و ذہ لم شمع اللانی قول النبی صلعم فی المہر عم
 نزل عند المنارة البیضاء شرقی و مشقی فی مہر و ذین
 اسے بین محصرتین و یروے بالبدال -
 ہہبذہ کا سخت ہنا ہذرج -

ن
 نقذ - الموبذ
 و ذو ذرة
 مؤذ - نقذ و رذ
 نذ - ولد
 و مذة
 مرذ
 یبذ
 میذ - النواخذة
 نذ - نذیر
 اناہیذ
 ہر ہذ
 و جزہ ہند
 و قذہ ہوؤ
 ہبذہ
 المہر و ذہ
 ہہبذہ

باب الراء

فصل الالف

ابر

ابر - ابرة - بالكسر سوزن ابرج - ابار بالكسر
 كثر دادن خوار ابر نخله و ابره بالتشديد
 كثر و اصله و منه سكة بابورة - و تابر الفيل
 قبل الابر - و ابرت من اى سالت ان يابر نخل
 و الزرع اى يصلمه و سوزن دادن سگ رادر
 نان و منه كلب بابور و نى احدث المومع كلكب
 المابور و نيش زدن كثر و م يقال ابرة العقرب
 ابرتان - تندى پاشته اسپ تا بر اى نامم واحد
 مسر و هى النيمية و افساد دات النيين -

اثر - اجر

اثر - اثر - بالفتح كثر شمير و الماثور السيف
 يقال انه من عمل احن قال الاصم و ليس من الاثر
 الذى هو الفريد و نقل كردن سخن و منه حديث
 ما ثور اى ثقله خلف عن سلف و نى الحديث انه
 عليه السلام سمع عمر بن الخطاب بايه فنهاه عن ذلك
 قال عمر فما خلفت ذكرا ولا انا اى حجاز عن غير
 انه خلف به و قوله ذكرا اى شكلا به استدار - اثر
 بضم تين و سكون الوسط نشان خستگى بعد از
 نيكو شدن اثره زنديدن سپل شتر يا هين و منه
 اثرت البعير فوما ثور و تلك احدى مشرة و تو ثور
 ايضا على وزن تفعول بالضم و مشرة السرج بلا همز
 يعنى مشرة زرين اثر بالكسر خلاصه مسكه و پي يقال
 خرجت فى اثره و اثره - اثر بضم تين نشان زخم
 و سنت رسول عليه السلام انا ج استيثار بخودى
 خود بخارى پرواختن يقال استاثر به اى استبد به
 و استاثر الله بفلان اذا مات و بهى له انظر ان - و

اخر

اور

عن ابن السكيت رجل اثر على فعل بضم العين
 اخلاق و افعال پسندیده گزیده خود را تا اثره بضم الراء
 و فتحها بزگوارى اى مكرمت اثار بزرگ زدين
 اثرت فلانا على نفسى و قولم افعلى هذا اثر ما و اثره
 اثارى اول كل شى و يقال هو اثارى اى خلقت
 و شى كثير اثاره تابع له مثل بشر - قال ابو زيد الاثرية
 من الدواب العظيمة الاثره فى الارض بجمعها و
 حافرها و قوله تع اذا اتارة من علم اى بقره منه - و
 يقال سمعت الابل على اثاره اى بقره شحم كان
 قبل ذلك و كذلك الاثره و هو مقصور منه تاثير
 نشان مانند در چيستى -

اجر - اجرة - پاداش و پاداش دادن و عت
 ض ۲ و ۲) اجرة الله و اجرة الله اى اجرة اى اجرة
 و اجرة فلان خسته من ولده اى ما قوا نصاره و اجرة
 له جرة بالضم مرد اجير مرد و رواست اجرة فهو اجير
 ثمانى حجج اى يصير اجيرى و اتمج عليه كذا من اللجوة
 اجرة - اجور - بر سوستن استخوان خشك و اجرت
 اى اجرت و اجرة الله اى اجرة الله اى اجرة الله
 مؤجرة اى اجرتها و العامة تقول و اجرت الذر
 اجار على فعال بام خانه بلغت شام و حجاز اجير
 ج - اجرة كذا - اجرا بلد و كذا اجور خشت
 بخته اجرا بلد ما و اسماعيل عليه السلام و بالما و كذا
 اخر - اخر - بكسر الخاء و اخر سبس و هو صفة مؤنثة
 اخره او اخرج - تاخير سبس كذا شستن تاخره
 سبس مانند يقال اخره فقاخره و تاخره
 اخر بالمد و فتح الخاء و يكره و هو اسم على افعلى مؤنثة
 اخرى - و قولم جاو نى اخريات الناس اى

فى او اخرهم و قولم لا افعله اخرى الليالى اى ابد
 و اخرى النون اى اخر الهم و يقال فى اشم بعد
 افعله الاخر بكسر الخاء و قصر الالف - و يقال ايضا بضم
 باخرة و بنظرة اى بنسيت - و جا باخرة بفتح الخاء
 و جا و نا اخر بضم تين اى جا و اخر - و شق ثوبه اخر
 بضم تين و من اخر اى من مؤخره مؤخر العين بالتحصيف
 و نبال ختم مقدم العين كج چشم مؤخر الرجل بفتح الخاء
 لغة قليلة فى اخر الرجل و هى التى يستند اليها الراكب
 مؤخر اشى بضم تين مقدمه بفتح الخاء كبروى تا اخرها
 بارگردن مانده باشد اخرها بضم و فتح الخاء جمع اخرى
 و هى تانينث اخره و هو غير مصروف قال الله تعالى فعد
 من ايام اخر الايام افعال الذى معه من لا يجمع و لا يث
 ما دام نكرة تقول مررت برجل افضل منك
 برجال افضل منك و يا مارة افضل منك فان
 ادخلت عليه الالف و اللام او اصفته ثنيت
 و جمع و انثت تقول مررت برجل افضل
 بالرجال الافضلين و بالمرأة الفضلة و بالانث
 و مررت بافضلهم و افضلهم و افضلهم و افضلهم
 و لا يجوز مررت برجل افضل كورجال فاضل امرأة
 فضلة حتى تفضل بمن او تدخل عليه الالف و اللام
 و هاتين جان عليه و ليس كذلك آخر لانه يثبت
 و جمع بغير من و بغير الاضافة و الالف و اللام تقول
 مررت برجل آخر و برجال آخر و آخرين و يا مارة
 اخرى و بسوة اخر فلان جاء معدا و لا و هو صفة من العت
 و هو مع ذلك جمع فان سميت به رجلا صفة فى الكثرة
 عند الاغتش و لم تفرقه عند سيبويه -
 اور - ادره - بالضم فتح يقال رجل ادرى و برين الادرة

له فتح و قبله و نحو مضيه بينه و غيره و كثر بزرگ شدن خصيه است از حد طبيع بر اسباب مختلفه ۱۲

والارادة بفتح
 ار - ار - جمع كردن (مع ف اعق) ورجل
 لغت منه لكثرة
 ار - ار - زير و پشت قوله تعالى اشد به ازى
 اى نظرى و جاي بستن از ار از دو سرين يقال
 آرت فلان اى عادت و العامة تقول و آرت
 يا و او - از ار سر شلوار و مانند آن مثل كحافت
 طخت يذكو و كوتش ارارة كذا كوساد و ساد
 ارزة جمع القلة زر بفتحين جمع الكثرة منه مثل حمرة
 حمز - ويقال ارزة فانزروا تر ارزة حنة مثل
 حلسه و ركة و تارز الربت اشد و لغت - آزر
 بالمد نام پدر ابراهيم عم و هو عجمي
 اسر - اسر بستن بالان بدوال (مع ف اك) ^ك
 يقال اسر قننه بالاسار اى شده بالقدر اسار بالسكر
 دوار اسر سار اى سار پيره كردن آسیر پيره نامو
 كذا و جمع اسرى و اسارى و منه عى الا اسير و منهم
 كانوا ايشد و نه بالقدرسمى كذا كل خبز اسراوان
 لم يشديه - ويقال اسر اى كمن اسير الى ربه ايضا
 بهم يقال يذالك باسره اى بقده يعنى جميعه كسا
 يقال برمه و آفردين يقال اسره الله اى خلقه و
 قوله تعالى و سدنا اسره هم اى خلقهم اسره بالضم كمن
 كفتلى مثال حصرنى الغالطه يقال اسير فهو مأمور
 و يقال عود اسر للذى يوضع على بطن الماسور الذى
 احتبس بوزن لا تغل عود اسير - اسره الرجل بربطه
 لا يبتغوى بهم
 اسر - اسر بفتحين فريدكى (مع ك ان) فهو
 اسر و اسران و هم كشاربى مثل سكران و سكارى و
 منوناقه يمشى و جاديشير لستوى فيه المذكور المونش
 و تاشير الاسنان تحز زيا و تحز داطر انما يوشتر العضدين

يعنى كوه عيطان و يقال باسانه اشتر بفتح الشين
 و قها و اشتر اى حدة و فى مثل عتيقى باشر فكيفت
 بدر در - و اشترت انخشب بالمشاريعى بريد موب باره
 اص - اص - باز داشت كردن (مع ف اك) ^م
 ماص و ماصر بجاي باز داشت ماصرج - و العامة
 تقول ماصر و مكستن اصرة ميوه و غير شى هو عطفك
 على رجل من رحم او قرابة او معروف او اصرج -
 يقال ماصرنى على فلان اصرة اى ما تعطفنى عليه
 قرابة و لامة - اصرا بالسكر سمان و كناه و كرانى اصار
 الصررسن كوتاه كرمج استوار كنده خراگه را و كياه
 خشك يقال فلان عمش لا يجر ايصره اى لا يقطع
 اصرا يا صرج - عى متاصرون اى متجاوزون - وهو
 جارى مواصرى اى اصار ببيت الى جنب صارتى -
 والاصير المتقارب
 اطر - اطر - نهم دادن كمان (مع ف اك) ^م
 نى بچيدن بر سوار تير اطره بالضم بى كه بر بچيد بر سوار
 تير و داروى ديگ بگسته سنگين تا طرافه نظمين شدن
 زن و هم گرفتن نيزه اطار المنخل چنبر بر و زن و
 كذا كذا اطاره اطار الشفة و كل شى احاط به
 فهو اطار له اطر كناه يقال اخذنى باطر غيرى
 اقر - اقر بفتحين فربى ستورس از ماندگى و
 لاغوى (مع ك ان) اشران اقران اى بطور هو
 اتباع - انور سحت دو بدن آمو و سبكه و جلده
 نمودن در خدمت (مع ف اك) ^م منفر خادم
 شبك روح -
 اقر - اقر بفتحين نام جائى -
 اكر - اكره - بفتحين كشا و رزان كانه جمع اكر
 نى التقدير و واحد اكار - اكره بالضم كندگى
 يقال تاكرت الاكراى حضرت اسخفة - مو اكره اسخفة

امر - امر - كار امورج - يقال مره مستقيم و زمان
 او امرج - و فرمودن (مع ف ان) يقال امرته
 بكذا فامر و منه قوله تعالى امرنا متر فيما اسے امرنا هم
 بالطاعة فعصوا و قد يكون من الامارة ايضا ايما
 فرمانبردارى نمودن و امر به ايضا اذ اهم به و مشاوت
 كردن مؤامره كذا كذا يقال امرت فى امرى اشارة
 و العامة تقول و امرته استمارت امر كذا كذا قولم ك
 على امره مطاعة اسے امره اذ عطفك بهما اسے مره
 من الامر - قال ابو عبيدة امرت بالمده العقر لعقان
 بمعنى كثرته و منه احد يث بخر المال حمرة ماموره و سكت
 ما بورة اى كثره النواج و النسل - و امر هو اى كثر
 قال ابو الحسن امراله بالسكر اى كثر و امر القوم اى
 كثر و امر الله بالمد اى كثره و انما قيل حمرة ماموره
 لاذ و لاج ما بورة و الامس مومره كما قال للشاعر
 ما زور ايت غير ما جورا ت و انما هو موز و راست بالواو
 من الوزر امازة بالسكر فرمان قزلبلى امير نعت منه
 اميرة مؤنث مندا فلان اى صدار امير و يقال
 فلان امر و امر عليه اذا كان امير او كان سوقه اسے
 انه محرب فى الامور - امر بالسكر كثر كفت و سحت
 قوله تعالى لقد جئت شيئا امرا اى بشكره و يقال عجا
 و يقال فى وجه المال قوت امرته اى نماه و كثرته -
 امر بالتحريك سحت شدن كار (مع ك ان) ^م امره
 بفتحين نشان كه بر راه كنده از سنگ و چوب و جز
 آن تا مير امارت دادن كسى را هو امير موقوم عليهم اى
 تسلط عليهم قال لامع امار اماره بالفتح من كمام امر بالمد
 فايد و نام ركه ندى از روز سحر مومر فرمان كنده و مشهور
 كنده و نام روزى از ايام عجز رجل امر و امره بالسكر
 و التشديد و صعيف ال فرمانبردارى مثل امع و امع
 امر ايشد به خود امره مؤنث منه و يقال له امره امره

امر
 ار
 آزر
 اسر
 اطر
 آقر
 اشر
 اكر

له يعنى بون ۱۲ اسه نهدى گو بر يا ۱۲ اسه الا طره ان بوغذرا دوم نيلج كسر القور ۱۲ اسه حلقه آرد سينه نهدى چهلنى شفاخت نى انخذه اى جلد و چالگ هلى بى تير ۱۲

اور - اورا - بالفم گرمی آتش آذتاب و تشنگی
 آذتاب نام آبی -
 اسپر - اسپر - بختین قماش خانہ اسپر ہر تاج
 اسپر - اسپر - زہ ابرو ایور و آیار علی فعل و فحول و
 افعال ج - ایار سی بالفم مشددة الاثیر بزرگ زہ
 و آزار بکیر یا می جا سما قال الفراء ایبر و اسپر و
 بالفم و الکسر فیما باد شمال و یقال ایر یا الکسر یا و گرم
 من الاوار صارت وادہ یا زکسرة ما قبلہا -
 اترو - پیادہ کو توال و شاگرد سلطان کہ بیوظیفہ
 ہرہ باشند اترا القوس تاثیر او ترہا یعنی کما نرا زہ
 کرد - اترا بالفم شہر لیت تبرکستان -
 آوار - ماہ ششم از ماہہا سے رومی -
 اشتر - لقب بعض العلویہ بالکوفہ و ذکر فی (اشتر)

اور
 بچہ
 اسپر
 اسپر
 بچہ
 اترو
 بچہ
 آوار
 اشتر

فصل الباء

ببر - ببر - بالکیر جاہ ابور ابارہ آب و بقلب العزیز
 ج - و بار جمع الکثرة منہ - بار جاہ کندن و سیننے
 نادان بوزہ کندگی در جزیرے وہی الارۃ ایضا
 یعنی الماء و مقلوب بایرہ کوفیات الشی و اتبارتہ و حرتہ -
 ببر - ببر - نوسے از دو و ہوا انفراف ہور - ج -
 ببر - ببر - بریدن با شمشیر بران انتبار لازم
 منہ ببر بختین بریدہ دم و بے فرزند شدن و بچہ
 (مع ک ان ۲) اتبر لغت منہ فی الحدیث ہذا تبتیر او
 خطبہ تبراء انچہ در وی حمد خدای عزوجل و نعمت رسول
 علیہ السلام نباشد اتبران گو زخو نبد و ابتر بالفم و
 قطع رحم کنندہ تبرتہ بالفم و ایاء گروہے از زمین
 ببر - ببر - بسیار کثیر شیر اجماع کہ و قد یفر و و مید گشت
 اندام شور کندگ بترہ یکے شرا ایضاً یک چغیہ
 بر زمین و ہوا کسی و آبلہ دیدن بر اندام و معن ا

ببر
 ببر
 ببر
 ببر
 ببر

ک ۱۲ و ضمہا ایضا و تشریحہ اسے تنقظ
 بچہ - بچہ - بالفم بدی و کار بزرگ قال الفراء کثیر
 بچیر اجماع کہ - قال ابو زید الجاری ہی الدواہی ایضا
 بچہ سے شال قری و قاری - بچہ بختین بیرون
 آمدگی ناف و سطر بن ناف ابجر بجر لغت منہ
 بجر ج - و قولم انصیت ایک بچہ سے و بچہ
 ای بامری کلہ و فی اشل عیر بچہ بچہ یعنی
 عیوبہ و یقال ہا اسمان للرجلیں - و ابن بجرۃ ام
 خار کان بالطاقف -
 بچہ - بچہ - دریا و جوی بزرگ خلاف بچہ بچہ
 بچہ ج - و اسب فراخ کام و منہ قول البنی علیہ السلام
 فی مندوب فرس ابی طلحہ ان وجدناہ بچہ اتو تک
 رحم و کفایتدن البجرۃ تا کہ گوش کفایتہ قال الفراء
 وہی انبۃ السائبہ و حکما حکم احما - و بچہ فی مسلم
 و غیرہ ای تعقیق و توسع فید - ما بچہ آب شور و بچہ الماء
 ای طح - و عن یعقوب بچہ طان اسے ركب البحر
 بچہ انی بالفم خون سرخ خالص باہر مثلہ و ایضا مرد
 کول حکاہ ابو یعلیہ بچہ بن نام شہری بچہ انی بنیوب
 ایہ - بچہ منسوب الی البجرات بچہ و بچہ باحار و انکار
 ابوی ای تنک بیشتر از تابستان بچہ شہری یقال
 ہذا بچہ نا ای ارغنا - و لغتہ صحوۃ بچہ ای بازرا
 بلا حجاب عن الامم بچہ بختین سر اسیم شدن
 از سیم (مع ک ان ۲) و سیراب ناشدن از غایت
 تشنگی و نوشی از بیماری شتر یقال منہ بچہ ت اللابل -
 بچہ ان بالفم تغیری کہ بیمار را پیدا آید و رتب مطبقہ
 یقال یوم بچہ ان علی الاضافۃ یوم باجوری علی
 غیر قیاس کا نہ منسوب الی باجور و باجور اشل عاشور
 و عاشوراء چہ شدہ اسحر فی نمود و جمع ذلک مولدہ
 بچہ - بچہ - کوتاہ گرداندم بچہ بالفم کندگ وہی

مقلوب منہ و پد ریحے از طہ -
 بچہ - بچہ - المناع و بچہ اسی بدوہ قال الفراء
 فرقہ و قلب بعضہ علی بعض - و بچہ اللبن اسے
 تقطع و تجیب و بچہ و بچہ اسی استخراجہ و کشفیہ -
 بچہ - بچہ - بالفم تف بخور بالفم یا بچہ بچہ بچہ
 کندگی دیان و قد بچہ فوا بچہ - نبات بچہ ابرہا سے
 سپید تنک و قدمہ فی الحماہ -
 بچہ - بچہ - خزاسیدن یقال فلان بچہ بچہ
 بدر - بدر - بدوہ - شتافتن سوی جزیری و معن ا
 ض ۲) یقال بدرت الیہ و با درست بچہ - و
 تبادل القوم تسارحوا - و اتبدرو الی السلاح ای
 تسارحوا الی اخذہ - بدر ماہ تمام لیلة البدر شب
 چارہ از ماہ سہ بدر المبارکتر الشمس بالطلوع
 کا نہ بچہ المنیب و یقال سہی تمامہ - و یقال
 ابدر نا ای طلع لنا البدر فغن بیدرون و نام جائے
 فیکر و یونٹ و ہوا اسم ما یقال الشعی بچہ کانت لرجل
 یعنی بدر او منہ یوم بدر کتب الی ذلک الموضع او البدر
 بدرۃ ہیمان وہ ہزار درہم و پوست بزغالہ زردی
 خیک سازند بچہ شیر و روغن خیک شیر را از
 وی شکوۃ گویند و خیک روغن را حکم بالفم و چون
 از شیر باز شود پوست وی را اگر خیک شیر باشد
 بدرۃ خواتم و روغن - اسما و گویند و از پوست
 بزغالہ رسیدہ خیک شیر را وطب و روغن را نجی
 گویند یا الکسر عین بدرۃ چشم بک نگر و یقال تابتہ
 کا لہ زبایدۃ تیزی و شتاب زدگی و گوشت
 میان کتف و گردن مردم و غیرہ وہی البدر تہ ایضا
 و یقال اخشی علیک بادر تہ - و بدرت منہ بوادر غضب
 ای خطا و سقطات عند ما احتد - بدر خرمن گاہ -
 بدر - بدر - تخم و کاشتن (مع ک ان ۲) و لفرقت

سلفہ و غیرہ بعضہ بچہ کر از مال و غلہ و غیرہ بچہ اندر ۱۲ عنہ خراج منیرا سنا و ۱۳ عنہ العرواب بانکار البجرۃ لغتہ فی سلفہ لایل ابن جودین مختصر ۱۲ ق -

ابله تدر بدربا کسر و الفتح معا اتباع یعنی پریشان و
 پرانگنده مشدده قال الفراء کثیر بذیر اتباع مثل لیسیر لغته
 او کتفه تدر پریشان کردن باسراف بر جل تنذارة
 بکسر التاء اسراف کتفه بذور بالفتح فاش کتفه
 راز و قوم بذر بذر بشدیدا الذال نام آبی -
 بذر بحر - انبساط راز پرانگنده شدن و اشتابا نختن
 در طلب چیزیست -

بسر بر - بالکسر زانبر داری کردن مادر و پدر را
 خلاصت حقوق سببه شدله لقال بررت والدی بالکسر
 فانابره بالفتح و بار جمع البرا لبر و جمع البارا البررة
 و فلان برفالظ و متبره امی لطیبه - و بر فلان
 فی بینه امی صدق و بر جمع و بر جمولا اسمی لقیل و
 بر اندر چه بر بالکسری کله و لقال الامم بره لولد یعنی
 هم زبان و تبار و امی تفاعلا من البر فی اهل لا یخرب
 هر امن برای لایعوف من بکره من سره و لقال
 الهدوء النعم و البره و لقال فی الجمل هر که بچه بره
 ادبانه بچه و لقال البره الفوا و بر بالفتح و شت بره بشدیدا
 و الراء مثله براتی ج - بریت مثال فعلیت صحالی
 م فلما سکت الراء صارت الراء تار و شل حضرت
 و حضرتیه - بره اسم معرفه یعنی برد اسم امراه م بر بره
 آواز کردن - چشم بر بار لغت منه بر بره و می از مردم
 برابر قج - و الهاء العجمه و النسبه و غیره بالیضا جامه -
 بریره میوه درخت ارک و نام زنی بر بره ج - بره
 بالضم بکرانه گندم بر جمع بر بوزر گندم بایه خشک برابر
 راست کردن سوگند را و بر اندر چه لغت نه
 بر اندر چه اسه قبله - و بر طه اقرانه اسه علام
 قال ابن السکیت لقال ابر فلان اذ اربک البر -
 بر بره - بر بره - بالفتح و الکسر تخم دهن البزر بالکسر
 بزر بالفتح ایضا بصا زدن (مع کف اض ۲) انزار

ابا زبر تو ابل دیک بزر گدنگ گازر بیا زرج -
 و ایضا عصا هاسه سطر بزر از باریار و هو معرب
 بیا زره ج -

بسر - بسر - بالضم آب باران تازه باریده و غوره
 خرما اول ما بدامن النخل طلع ثم خلال ثم لجم الختمک
 ثم بسر ثم رطب ثم تمر و اول ما بدامن النباتات
 بارطن ثم لجم ثم لسه ثم صعا ثم حیش بره و واحد
 بسر و جمع بسرات ایضا و اقاب بوقت بر آمدن
 و بسر نه امی طلبیه بسر بالفتح حاجت بنا جایگاه
 خواستن و خراشیده شدن سریش پیش از بفتح و
 و بر نه بسر استختم فی السحر یث لا بسر بالضم و انجر
 و کشته کردن غل بنا خواست ماده لقال بسر با
 و بسر هاسه ضربها من غیر ضبته - و بسر ایضا
 ظم السقار و هو ان یسقی اللبن قبل ان یرد فی
 السقاء و قبل ان یخرج زبده بسر روی ترش
 کردن آب سارا ایستادن کشتی میان آب و بسر انخل
 امی صداره علیه بسر - با سور نوعی از بیماری مقعدیه
 و بنی بو اسعیرج -

ببشر - ببشر - بشره - بفتحتین روی پوست مردم
 و بشره الارض کانه من نباتها لقال ما حسن بشرتها
 بشره ایضا مردم بشره بالکسر نام مرد و روی مردم لقال
 قلان حسن البشرا می طلق الوجه و نام کوهی بحریره
 و نام امی در بنی تغلب و روی پوست برداشتن
 (مع کف اض ۲) مباشره جماعت کردن و بسودن
 مباشره بادیان کشن خواه و لقال فلان بودم بشر
 امی مجرب کامل بشر بالفتح خوردن مرغ گیاه را و
 مباشرت کردن و مرده دادن (مع کف اض ۲)
 بشور ابشار گدنگ - ابشار ایضا شاد شدن
 لقال بشره ببول و فالبشرا بسر و لقال بشره و سدر

قوله تعالی و البشر و باخته و نبات ناک شدن زمین
 یقال البشر الارض - و بشرت بكذا البشر مع ک
 (ض ۲) امی استبشرت به و سررت به - و بشر فی فلان
 بودم حسن امی یعنی - بشاره بالضم و الکسر مرده بالفتح
 شاد شدن (مع کف اض ۲) و بالکسر المطلقه لا تكون
 الا باخیر و انما تكون بالبشر اذا كانت مقیده لقوله تعالی
 ببشرهم لعذاب الیم بشری نام مردمی لایصرون
 معزیه و الاکثره للتائب و لزوم حرف التائبه
 وان لم تکن صفة لان هذه الالف بنی الاسم لما فاست
 کانهما من نفس الکلمه و لیس کالما التي تدخل فی الاسم
 بعد التذکره قوله تعالی یا بشره لئلا یظلموا
 عصای و فی التنزیه بشری - ببشر مرده دادن
 استعمل فی البخر و البخر قوله تعالی ببشرهم برحمه
 منه قوله تعالی ببشرهم لعذاب الیم تبشر مرده دادن
 یکدیگر را تبشیر مرده و اول صبح و اول هر چیز بشیر مرده
 و خبر مرده بشیره نوشت لقال امرأه بشیره اسه
 حسا و ناقه بشیره ایضا - ببشر الضم الاول و فتح التاسی
 و کسر الشین مشددا نام مرغه و لقال هو الصغار
 استبشار شاد شدن -

ببصر - ببصر - بفتحتین بنائی و دانائی بصرت بر او
 علمه قوله تعالی لبصرت یا لم میصروا به بصاره یعنی
 دل (مع بضمها) ببصر بنیاد و انا البصار و یدین بصرة
 روشن و پیدا و منه قوله تعالی فلما جاءتم ایتنا مبصرة
 اسه مضیئه - ببصره بالفتح حجت مبصرة از دور
 بر افراشته نگریستن ببصر شناسا شدن و تامل
 کردن تبصیر شناسا و بنیاد گردانیدن و بصره شدن
 بصره سنگ سفید و نرم و نام شهره فاذا استقلت
 منه الهاء قلت ببصر بالکسر - بصران بصره و کوفه بصیره
 حجت و استبصار در چیزه قوله تعالی بل الانسان

بسر

بذر

بسر

ببشر

ببصر

ببصره

ببصره

له جیش است و گندم خوب سالی ۱۲ اسه الهمیله که بدان جسد و قاتی کتند بندی کندی ۱۷ کله بزرگ در حال باز و کله طلع نیاب فجدال و سرزد و خلال بنفوسه ثم غلام و کوفه زرد و ب ثم غلامه و فاعله و طبع

على نفسه بعيرة قال الاخفش جعله هو البصير كما تقول
 للرجل انت حجة على نفسك - قال بوزيد البصيرة
 من الدم ما كان على وجه الارض واحدية ما لزم
 باجسد قال الاصمعي وهو شئ من الدم يستعمل به
 على الرمية والوعر ومثله وقال وهو ما بين الشفتين
 ايضا ويضئ ابو عبيدة الرمس والدمع في شعره
 بصا كرج - بصير بالفتح دوكرانه بزم وبخران بهم باز
 نادون بوقت دوختن وقوام اريته لها يامرا اسي
 نظرا يجرى شديد وهو كلابن وتامراى ذولين
 وتمرو بقر وهو من البصير مثل موت مانت من
 امت يعنى اريته امر اشديد اميصره بصير بالضم كانه
 ازهر جردنى احيث بصير كل سما وميرة كذا يريد
 غلظها - بصيرى بالضم موضع بشام بصير باللسد
 انكشت ووحى بنا صرح -
 بطر - بطر - بفتحين سر كشتك دو هشت فير بركى
 وخت شمادى نمودن (مع ك ايت ۲) ويقال
 ابطره المال اى سره - وابطرت فلانا درعه اسي
 كلفته - والطره اى او هشه - بطر كفا نيدن ريش
 وجراحت (مع ف اض ۲) ومنه البيطار والمبيطر
 لغت وبيطر كسر الباء وفتح الباء مثال بئر بيو الذى
 يعالج المواشى والدواب بيطرة مصدر منه ويقال
 ذهب دمه بطرا باللسه اسي هدره -
 بظير - بظيرة - بالضم تندى ميان دولب
 فرج بظير بفتحين مصدر منه البظير لغت منه
 وكذا البظارة الشاة - وبظارة الشفة هته ناته
 فى الشفة العليا وهى احشوتة مالم تظل فاذا طالت
 قليلا فارجل حينئذ البظير ومنه قول على بن ابي طالب
 رضى الله تعالى عنه شرحنا قول انت ايرا العبد للظير
 بعير بعير شتر رسيده وهو من الابل بمنزلة الانسان

بعير

بكر

بقر

بعير

بطر

بقر

بظير

بعير

من الناس يقال للبل بعير وللناقة بعير ابعيرة اباؤ
 بعران ج - بعيرة يشك شتر وكوسبند بعر ابعير
 بعر ايضا يشك اقلندن -
 بعير قال الفراء بعير الرجل وبختر شاة اذا بدده
 وفرقه - وبعير الشئ وبختره اى استخبره وكشفه ومرنى
 بخر قال ابو عبيدة فى قوله تعالى البعير ما فى القبور اى
 اثير واخرج - ويقال بعيرت حوضى اى هدته و
 جعلت اسفله اعلاه -
 بعير - بعور - افتادن پروين وودليل باران
 بودن آن (مع بفتحها) يقال بخر البعير بعيرة دفعا
 باران يقال بعيرت الارض جمولا بخر بفتحين ببارك
 تشكك شتر كدران بميرد (مع ك ايت ۲) ويقال
 تفرقت ابله شعر بخر اسي فى كل وجه -
 بعير شتر تركت القوم فى بخره اى فى بيع وانحط
 وتبعثت نفسه اى غنت يعنى بشور يد دل او
 يقال اصبح فلان ببعير اى تمقسا وربما يقال
 بالعين ولا يرد به ابو جهرى عن احمد -
 بقر - بقر - بفتحين گا ووهو اسم جنس بقرة كى
 وهى تقع على الذكر والاشئ يقولون شله وانما دخلت الماء
 على انه واحد من جنس بقرات ج - باقر جماعة بقر
 مع رعائتها - واهل اليمن يسمون البقرة باقوة و
 كتب النبى صلعم فى كتاب الصدقة لاهل اليمن
 فى ثلثين باقوة بقرة - بقار نام وادى بقر بكون
 الوسط تشكك فتن وفرخ كشادن (مع ف اض ۲) و
 قولهم بقر باعن خبيثا اى شق بطنها عن ولدها بقر
 فرأى در مال وعلم كان محمد بن على زين العابدين
 رض سيمى باقرا لتبقره فى العلم - بقر بقر شام كچه
 ناقة بقر التى شق بطنها عن ولدها - والبقر ايضا
 جماعة بقر - بقرى مثال سيمى باقير كود كان عرب قد

بقر واهى بعوانك - بقر بفتحين ايضا مانه شدر
 (مع ك ايت ۲) وتشكفت داشتن سگ بيدار گا
 يقال بقر الرجل وبقر اى حسروا عيا وبقر العطب
 وبقر اى رأى البقر فبخر كما يقال خال ذار اى الغرا
 فنى - وبقر الرجل اى اقام باحضر وترك الهه بالبادية
 بقره ايضا سر جنبان وبشتاب رفتن -
 بكر - بكر - بالكسر وشيزه وزن وناقه كيك كشميش
 نزاده باشد وبچه بختين كس اذوى هنوز ديگر نزاده
 باشد استوى فيه المذكرة والمؤنث ايكارج بكاره
 بالفتح وشيزكى بكر بالفتح شتر جانه بكرة مؤنث منه
 وجمع بكار بالكسر مثل فرخ وفرخ وبكاره مثل
 ثعل وفحالة وفى القلة على بكر قال ابو عبيدة البكر
 من الابل بمنزلة الفتى من الناس والبكرة بركة
 القنائة والقلمس بمنزلة اجارته والبقر بمنزلة الانسان
 والجل بمنزلة الرجل والناقه بمنزلة المرأة ويدر قبيلة و
 وهو بكر بن وائل واذا نسبت اليه قلت بكرى وكذا
 الى ابى بكر تحذف الاسم الاول وكذلك فى كل كنية
 بكرة البقر جرح جاه ومهما بكر بفتحين وهو من شواذ
 الجمع لان فعلة لا تقع على فعل الا حرفا مثل حلقه وطق
 وحماة وحاد بكرة وبكر وبكرات ايضا - ويقال جارد على
 بكرة ايهم للجماعة اذا جاؤ معا ولم تخلف منهم احد
 بكرة بالضم باماد بجاه تقول ائمة بكرة اى باكر فان
 ائمة بكرة يوم بعينه قلت بكرة غير مصروف وسه
 من الظروف التى لا تنكح ويقال سر على فرسك
 بكرة بكرة كما تقول سحر - بقر بجاه بر خاستن باء اذ
 كردن وبامداد رفتن (مع ف اض ۲) يقال بكرت
 وابتكرت وبكرت وابتكرت وابتكرت كله بفتح - و
 يقال ابتكرت على الورد - وابتكرت الغدار وابتكرت
 على الجاه وابتكرت غيرى ايضا وابتكر الرجل ذا ورد

الی بکرة وکل من بادری الشی فقد بکر و بکری
 وقت کان یقال بکر و بصلوة المغرب ای صلوا
 عند سقوط القرص - و قوله تعالی یا عشی و الایکار
 جعل الایکار و هو فعل یدل علی الوقت و هو البکرة
 كما قال اللہ تعالی باعشد و الاصل جعل الغد و هو مصدر
 یدل علی الغداة - و رجل بکری حاجتة یضم الکاف
 و کسر یاء مثال حدیثی مردی گاه خیر حاجت خود
 باکورة نو باوه و ابتکرت الشی اذا استولیت علی
 باکورة - و فی حدیث ابی حمزة من بکر و ابتکر قالوا
 بکر اسرع و ابتکر اورک انخطیة من اولها بکور بکورة
 بالفتح ما یدرک اول النخل و جمعه بکر ضربت بکرا بکرا
 قاطعة و فی الحدیث کانت ضربات علی ریحان یکارا
 اذا اختلفی قد و اذا اختلفت قفا -

بور - رجل پور - بالنغم ای بالک فاسد لاخیر فیہ
 قال ابو عبیدة و امرأة بکر کذکک و قوم تورانی
 قوله تعالی و کنتم قوما بورا و هو جمع بکر و اصل بکر
 و کل الاشی عن بعضهم انه لغة و لیس جمع لبکر کما
 یقال انت بشر و انتم بشر و بارفان ای ہلک
 و بارہ اللہ اللہ اللہ - بوار بالفتح ہلاکی و یقال
 بوار علی الکفار مثل قظام و کاسد شدن متاع وزن
 بیوہ یقال یار المتاع اسے کسد و نحو ذباسد من
 بوار الایم ای کسا و ہا - و بار علی ای بطل و منہ
 قوله تعالی و مکروا نیک ہو بوؤر - بور از بودن
 صحف اص ۲) ابتیار شدہ - و یقال برت ان تتر
 ای اجبرتہا و ہوان تعوضتہا علی النخل تنظر الاتح
 ہی ام لافاذا کانت لاتیجالت فی وجہ النخل منہ
 قولہم برلی ما عند فلان ای اعلیہ و انحن لی مانی
 نفسہ کو بار النخل الناقہ و انبارہ از شہما لیعون
 لقاحا من جالما و البور ایضا الارض التي لم ترع

عن ابی عبیدة - و رجل طار یا کر اذا لم یجد شئی و ہو
 - اتباع - بار بار و بوریا و ہم قال الامم بذا فارسی
 و ہو بالعربیہ بارسی و بوری و الباریہ کذکک -
 بہر - بہر - ہلاکی و کونسا می یقال بہر الای
 تعالہ و شکفت و غلبہ کردن (مع بفتح) یقال بہر القمر
 و قمر باہر اذا غلب ضوءہ ضوء النجوم - و بہر الرجل
 برع - و بہرت فلانہ النساء ای غلبتہن حسنا - و
 یقال الازواج تلتئم بزوج بہر اسے بہر العیون بحسنہ
 ای یغلبها و یجہا و زوج دہر اسے یغلب نواب اللہ
 و زوج بہر ای یوخذ منہ المہر و تاسہ بر افندن یقال
 بہر النخل اسے اوقع علیہ البہر فابہر ای تنابع
 نفسہ بہر بالنغم و منہ و تاسہ بہرۃ اللیل و النوا و
 و الفرس سیانہ ان ابران دور کذل بہر القوس
 سیانہ گمان ابہر بہر اسے مرغ و اولی از قوادم
 گویند پس مناکب پس خوانے پس ابہر پس کلی
 بہر قبیلہ از قضاعہ بہرانی منسوب مثل بحرانی علی
 غیر قیاس لان قاسہ بہر و اسے بالواو - بہار
 کلی سقا کہ آزا کا چشم خوانند بہر بالنغم صدق
 اشہار و دعوی دروغ کردن ابہر ارغیہ شدن شب
 و یقال ابہر اللیل اسے ذہب منظمہ و اکثرہ -
 و بہر علینا اللیل اسے طال -

بہتر - بہتر - بالنغم لغتہ فی بخت و ہوا القصیر -
 بہر - بہر - ناقہ بزرگ بہر ازج -
 اشہرت انجیل رکضت للبارۃ یعنی اسپان
 دویدند تا پیشی گیرند -
 بحدری بالنغم کودگ شیر زدہ کہ چون تا و نشور
 بختہ - تیرگی در آب و در جامہ بختہ بدہہ
 فرقتہ بختہ یعنی بریشان و پراگندہ کردن را
 پس پراگندہ شد -

ابذقروا - از ہم جدا و پراگندہ شد یعنی کہ بختند
 و ما بذقرا دم فی المار اسے لم تفرق اجزائہ
 فتمیزج بہ و لکنہ مرغیہ مجتمعا متمیزا عنہ -
 برور یا - موضعیت عن سیویہ -
 بروشیر - کن بنجیل شہر سیت بکرمان -
 بتر علیا اذا سا خلفہ و بز بکجفر نامی است -
 بسیر - بکجفر دیہست اغلبک بہدان یا شد منما
 الامام صاکن الدین عبد الملک بن محمد البسیر
 بسکرۃ - بالکسہ و تفتح شہر سیت بہ مغرب -
 بسکرۃ انخل منها السخا فلعلی بن بیارۃ ابو القاسم
 بستبری - بالنغم ہوشیخ الاسام عبد القادر
 ابی صالح الجلی کذا الشہر حنیدہ ابو صالح الجلی -
 بضر - نون اجاریہ قبل ان تخفض لغتہ فی النما
 بضرۃ بطلان چیزے و منہ ذہب دمہ بضرۃ
 بکسر ہا اسے ہرا -
 بجدارۃ بالکسر جنبانید آترا و بعد فلانانہ
 اسے لرزانید آترا -
 بچکرہ - بالسیف قطعہ -
 بچنور - بالنغم سیکلہ کہ بران قربان تمان نوج
 کند و پاز نامہ بادشاہ چین -
 بچشور - بالفتح شہر سیت باین ہرات و حرس
 و النسبۃ لجنوی علی غیر قیاس محب گوشور نہما علی
 بن عبد العزیز و ابن اخیہ ابو القاسم منذ الدین
 و ابراہیم بن ہاشم و محمد بن علی الدیاس و محی السنہ
 بقطر تہ بالنغم جامہای سپید فراخ بقطر نام
 مردہ است -
 بکیرۃ - بکیرۃ لقب عبد السلام القدر و حدیث -
 بکیرۃ - تمام پاوشاہست -
 بکیرۃ - کیتور و کسور و سبط چہر سیت حور و حوت
 بکیرۃ - کیتور و کسور و سبط چہر سیت حور و حوت

ابذقروا
 بہر - برور یا
 بروشیر
 بتر
 بسیر
 بسکرۃ
 بستبری
 بضر
 بضرۃ
 بکسر ہا
 بجدارۃ
 بچکرہ
 بچنور
 بچشور
 بہتر
 بہر
 اشہرت
 بقطر تہ
 بکیرۃ
 بکیرۃ
 بکیرۃ
 بکیرۃ

جوزر
جذر
الثقفة
شجيرة
مخمر

واستقارها ای از عجا و انضها یعنی بر انگخت خستر
بسیار خسته را -
الثقفة - التردد و استخراج -
شجيرة - و شجيرة گوی کداب نیز آب نرا کند باشد

فصل اجم

جار - جوار - بانگ گاو و قرأ بضم هم جلا جسدًا
له جوار یا جم عن الانقش - و جار الى الله تعالى ای
تضرع بالدعاء غیرت جو ر مثل نقر بسیار باران -
جم - جم - بسمتین و نیکو کردن حال کسی
را (مع فاض) ای قال جیرت النظم و جیر اذ فلانا
فاجیر ای سد مغارة - جو ر در دست شدن شکسته
ایقال جیر النظم بنفسه ای انجیر و قریح العجاج بین
متعد و لازم فی قوله قد جیر الدین الاله مجسمه جبارة
بالکسور حیرة جو یا که بر شکسته بندند و پاره یعنی دست
برین جابری نام کسی و کسی انجیر جابرا و هو جابرین جبه
و کینته ابو جابر - اجبار بستم بر کار سے داشتن
و بدهب جیر منسوب کردن ایقال اجیرت کما تقولها
اکفرت اذ النسبة الی اجیر و الکفر - جبار بالضم ای
جبر ایقال ذهب و سه جبار ای بدر او فی الحدیث ان الله
جبار ای اذا انهار علی من یعمل فیہ فمالک لم یؤخذ به
مستاجر و نام روز سه شنبه در قدیم جبار بالفتح و التثنية
در خسته که دست بر و نرسد ایقال نخلة جبارة ای
عظيمة و ناقة جبارة سمیته مجبر شکسته بند جبار ایضا
اسم من اسما الله تعالى یعنی شکسته کامها
و آنکه بکشتم چشم جبر تکبر کردن و درستن گیاه اجدار
خوردن و اجبر خلاف انقدر قال ابو عبیده هو کلک
مولد و اجبریه بالتحریک خلاف القدریه و ایقال
فیہ جبریه و جبرود و جبروت و جبرود مثال

جار
جر
جم
جم
جم

فروجه ای کبر جبر شمال فیسبق سخت مشکب جبر کل نام
فروشته و حی - ایقال هو جبر انیسف الی الی فیہ لغات
جبر کل مثال جبر عیال و جبر کل مقبول منه و جبر کل
بکسر یجم و الراء و جبرین بالفتح و الکسر مع النون -
جم - جم - بالضم سوران حمرة اجاج بحران شمله
و نظیره کجبت فی عقب الشهر و عقبانه و فی الحدیث
اذا حافظت المرأة حرم البحر ان حمرة بالفتح سال سخت
جمرة تنکی و بدخونی یم زانده و ایقال حجت عینهای
غارت و حمر فلان اسے تاخر - و اجمرته ای اجائة
الی ان دخل حمرة فاجمر و اجمر لثقة حمرا ای اتخذه
مجاہر نمان جایها جو احمد در آیدگان بسوران
و نمان جاسے -

جمرد - جمرد - کوماه و نام مردے -
جمرد - جمرد - بالتحریک فرخ شدن و رون چاه
(مع اک ن م) تخمبند متعذیه -
جمرد - جمرد - گیا ہے اجدار المکان گیا دانگ
شد و دیوار جداران ج - جدار بالکسر شمله جمرد
بضم تین ج - جدر بالتحریک نشان گردنیک بی
گردن خرشاة جدره گو سپند آبله زده جدری بالضم
و فتح آبله و کذاک بفتحها ایقال منه جدر الرجل جمودا
فهو مجرد مجردة زمین که در دوسے علت آبله باشد
و ایقال هذا الم مجردة لذاک اسے مجرأة - و هو
جدر بکذا ای خلیق بر یعنی سزاوار و ایجمع جدار او
جدریرون جدری ایضا چهار دیوار جدریة خطیره از
سنگ بر آورده جدر بالتحریک نام دبی بشام
ینسب الیها انجر - جدره سلعة و خران که بر اندام
ظاهر شود و جدرج و قبيلة از بنی ازو -
جندر - جندر - تانہ کردن بنشہ پاک شده
و پرنگ بازا آوردن جامه را سحر ب -

جوزر - جوزر - بضم الدال مفتحا کوزن بجم جاذر ج -
جذر - جذر - اصل هر چیزی بالفتح عن اللصم
و بالکسر عن ابی عمرو فی الحدیث ان الامانة نزلت
فی جذر قلوب الرجال - و عشرة فی حساب الضرب
جذراته و ان یخرج برکندن مجذور و جذر کوتاه جذور
بالضم جذمار بالکسر پاره از شاخ درخت که بر تنه
مانده باشد بعد از بریدن بزیاده الیم فیها - و ایقال
اخذت بجمامیرہ اسے بجم عن الکسانی -
جمرد - جمرد - بالفتح سلوی جبر جارج حمرة بالکسر
انچه شتر از گلوب آرزو کجست نشور و منه قولهم لا افعل ما
انخلت اجمرة و الدررة یعنی اجمرة تعلو و الدررة التسل
جمرة بالضم دام آه و فی المثل نوص اجمرة ثم سالما
و ذلک ان الطبی اذا نشب فیما ناد صها ساعة
ثم استقر بالاضطرار کانه سالما یضرب لمن خالفت
ثم اضطر الی الوفاق - جری مثال فیسبق ضرب من السک
و اجمرته احوصله - فرس جو ر بمنع القیاد بر جو ر
بعده القهر یعنی اعلیها - و اجار و زهر السیل -
کثیبه جمرة ای ثقیله الیسر لکثر ما یجیش جوار کذاک
جمرة ایضا عقیر بجمردنهما - و اجمر جمل لبعیر
بمنزلة العذار لذاته غیر الزام و بهی الرجل جریرا
جبرین کوه ایقال قطعت الیک و ادیاد جوارک شیدین
عمار و رس و جزاک (مع فاض) و ایقال جرت
الناقة اذا اتت علی مضر بها ثم جازته با یام و لم
یتبع - جمرة گناه ایقال جرم علیه جمرة ای حن علیه
حنایه - و اسجارة الابل التي تجر بازمها فاعلة یعنی
مفعولة مثل راضیته و دافق یعنی مرضیته و مد فوق
و فی الحدیث لاصدقة فی الابل اسجارة و سه
رکاب القوم لان الصدقة فی السواکم - و جار
جار اجماع و اکثر کلام جار بازا بالسا - و ایقال

له ادبا کا ۱۲۱۱ ق عه انچه شتر و بز و مثال کن خوردہ بازار شکسته بدن آورده بخانید و فرزند ہندی بجالی ۱۲

كان ذلك عام كذا ولم يجر الى اليوم من جراك
 از بهر تو ولا يقال بجراك و كذا لك من جراك مخففا
 و من جراك ممدودا - محرة راه و آسمان آنرا زود
 ككشان گویند اجرا كفايندن زبان شتر بجهت
 نخوردن او چاره اذا طعنه و ترك الجمع فيه و اجرت
 تركه يعنى ماشا و اجرت اليرين اذا نوت له - و اجرت
 فلان اغالى اذا تابعها - و فلان يجار فلانا
 يطاوله يعنى برابرى ميكند باوى اجرت ككشيدن
 بر آوردن شتر از گلو و كل ذى كرش بجهت تجر
 ككشيدن و نيك ككشيدن و انجراى انجذب جرحه
 آواز كردن گلوى شتر جرحت منه و گياسه
 خوشبوى جرت شتران بزرگ ميل جرت بالفم
 كذا لك - جرت بلسر عن نخود جرت تره -
 جرت - جرت بالفم شتر ككشى يقع على الذكر و الاثنا
 و هى ككش و اجمع جرت بضمين جرتة مذكورة
 شتر و آن اطراف جرت با شد چون دست و پا
 و سردهى جرتة كما تقول اخذ العالين عمالته -
 فرس عمل جرتة اسب كه دستها و پايها شتر
 پي باشد و لايدخل الراس فى هذا لان عظم الراس
 فى انجخاله عيب - و جز السباع اللحم الذى تاكله
 يقال تركه جرت بالتحريك اذا قتلوه جرت بالفم
 و الكسر كز و بالفم كوسند فر به جرتة كى قال
 ابن السكيت يقال اجرت القوم اذا عطفتم
 شاة يذبحونها نجمة او كيشا او عزرا قال و لا يكون
 اجرتة الا من العظم و لا يقال اجرتة لانهما
 تصلح لغير الذبح - جرتة اذال ككشيت لا تقاطعا
 من عظم الارض و موضع ميان دجله و فرات و اما
 جزيرة العرب قال ابو عبيدة سى ما بين حفر
 ابى موسى الا شجرى الى اقصى اليمن فى الطول بين

رمل يبرن الى منقطع السادة فى العرض جز ميوه
 بازردن از درخت (مع فاك ۲) و شتر ككشيدن
 و پوست باز كردن ازوى (مع فاضل) يقال
 جزرت اجرت و اجرتتها و فرود خوردن آب دريا
 (مع فاضل ۲ و ك ۲) و باز ككشيدن آسب و هذا
 حالات المدا جزا رسیده شدن ميوه باز كردن
 و ككشيدن شدن شتر يقال اجرت النخل البعير و كان
 فتيان من العرب يقولون لشيخ اجرت يا شيخ
 اى جان لك ان موت فيقول اى بنى و تحقرن
 اى تو تو كوشنا دى و اى اجرتت لى اهلين المخبين
 من اجرت لى اى جان له ان بجز بجز جاسه شتر
 ككشيدن و نى حديث عمر رضى الله تعالى عنه يا كرم و
 هذا الجار فان لما ضارة كضارة و الحرف اللامع
 لى ندى القوم لان اجرت انما تحر عن جميع الناس -
 جسر - جسر بالفم و السورج - و بالفم
 شتر بزرگ ميل و غير آن جسر موش وى جسا
 دلىرى كردن (مع فاضل ۲) يقال جسر و جاسر
 عليه اى اقدم - جسر بالفم دلىر -
 جسر - جسر - دميدن (مع فاضل ۲)
 جاسر شتراب مسوى و قبيلة قال لاصم يقال
 اصبح بوفلان جسر بالتحريك اذا كانوا يبيتون
 بكائهم فى الابل لا يرحون الى بيتهم قال و كذا لك
 مال جسر يعنى فى مكانه لا يرجع الى ابله جسر بالشكيدن
 مصدر منه خيل مجسرة باسمى اى مرعى جسر بالفم
 سرفه خشك و سرفيدن يقال جسر فهو مجسور
 مجسور ايضا شتر سرفه جسر جوال سطر و تيران
 جسر جسر بضمين و شتر شدن گل و خشك شدن
 آن جسر الساحل اذا خشن طينه و ليس كالجو و كى
 شير در شير و وشه يقال منه و طب جسر بلسر الوسط

جسر - جسر - بنجال مرغ شكارى و بنجال انداختن
 (مع فاضل) مجسر بالفم كون مرغ جاز نام كفتار بنى
 على الكشر انما نيت لانه حصل فيها العدل و انما
 و الصفة الغالبة و معنى الغالبة انها غلبت على الموش
 حتى صار يعرف بها كما يعرف باسمه و سى معدولة
 عن جاعة فاذا منع من الصرف بطلت جبال البناء
 بطلت لانه ليس بعد منع الصرف الا منع الاعراب
 و كذا لك القول فى حلاق و هو اسم للميت جارتان
 دو كرا ندران ستور و يقال موضع الرقتين من است
 اسجار و هو مضرب الفرس بنسبه على فخره - جاعة
 حلقه بن ستور چهار بالكسر رسن كه آب كاش بر ميان
 بند و وقت چاه فرو شدن جسر بر ميان بستن
 آن جسر و در بالفم خراى خشك ريزه -
 جسر - جسر - كوتاه سطر جسر موشه -
 جسر - جسر - درشت خوى جسطارة بالكسر
 كوتاه سطر -
 جسر - جسر - جسر - جسر - خرد و پد قبيله از بنى اهل
 و هم بجافة و نام مردى -
 جسر - جسر - بزغاله چهار ماه جسر موشه و
 چاه نابرا آورده فرخ جسر السارة پارگينى هم در بلاد
 غطفان جسر بالفم جاسه فرخ كره و ميان اسب
 فرس مجسور و نامة مجسرة اى عظيمة الجفرة و هى وسطه -
 جسر بالكسر اى در بنى تيم و منه قيل يوم اسف جسر جسر
 نوعى از تير و ان و هى كاللذات جسر بالفم از ككشى
 باز آمدن محل از بسيارى ضرب (مع فاضل ۲)
 يقال جسر الفل و در بطن اللبش و منه قيل الصوم
 مجسرة اى تقطعة للذبح و فرخ شدن تى گاه
 بزغاله و از شير باز آمدن او اجسار ماندن كارى كه
 در و باشى - و ماندن پرستش و زيارت كسى -

جزر - جسر
 جسر - جسر
 جسر
 جسر جسر

ناله خشكى ميان دريا هندى تا پلو ۱۱ سوره سوراخ و بر ۱۱ سوره پارگين كوسه كه آهسته كيش و چركين در ان رود و نماستقع مى جمع المار ۱۲ -

جھڑ - بدولی نمود و گرخت -
 جھارہ - بالکسر و ہیبت مابین استر آباد
 و جرجان جنور کتنور خرمن گاہ کندم و جو -
 جھنر - کفقد شتر و فرک و کوتاہ و چوزہ شوات
 جھار بالکسر و بکترین و تشدید باشد جھار ایضا
 نام مرده و جھیر فرس جمدہ بن مرداس و شبیل
 ابن الجندار شاعر -
 جھنر - کھنفر و ففقد شتر و فرک فرہ جھار شرح
 جھورہ خاک تودہ -
 جھدر - نے (ج در)
 جھد لیسابور - بالفم و فتح الدال شہریت سبزو
 شتر کہ دران قبر ملک یعقوب لصفار است -
 جھاسر تیر - بالفم اندنختہ بالبصرہ تاخر ایضی
 نخلہ است در بصرہ کہ بغایت آخروسم ہارگی رود
 جھافیر - گور ہائے کتہ جھفور کیے -
 جھندر - بالفم ایچم و فتح اسماء والدال نوعی از خوا

فصل الحاء

جھر - جھر - بالکسر سیاہی دوات نشان جو ج و
 خوبی و دانشمند جو ودان قال لفرار ہوا بالکسر ہوا العالم
 وقیل کعب البحر لکان ہذا البحر الذی یکتب بہ لانه
 کان صاحب کتب وقال ابو عبیدہ ہوا بالفم و
 سناہ العالم بحیر الکلام والعلم و تسمیہ اجناس
 قال الاصمعی الاوری للعالم ہوا بالفم اصم بالکسر
 و يقال - جھور ہای آتار - جھورہ بالکسر سیاہی دان
 و ظان سن لیر و اسیرا جھیر سن البیاء و نے
 اسحیث یخج ریل سن النار کتہ سب جھو و سبرہ
 قال لفرار اسی لوندہ سیاہیہ وقال الاصمعی اسی بحال
 و البہار و اثر النعمہ و فتح اسماء و السین ایضا کانہ مصدر

تو کج جھرتہ اسی حسنتہ و بالکسر الاسم - جھر بالفم
 دانشمند قال صاحب الصحاح ہوا بالکسر افصح لانه
 یجمع علی افعال دون فاعول و آراستن سخن و جہاد
 و جزآن سیاہی کردن در دوات (مع و افصح)
 و شاد کردن (مع و افصح ۲ و ک ۲) جھور جھرتہ
 كذلك قوله تعالى نعم فی روضہ بحیر و ن اسی بنوعون
 و بکرمون و بکیر و ن - ریل بیجور مرد شادان جھار
 بالفم نشان جھیر کفک دہان شتر - و آبر و جامہ
 نوارض مجبار بالکسر زمین نیگور و پانڈہ جھرتہ مثل
 عنقہ بر دیانی جھر جھرتہ جھرتہ بکترین زروری دندان
 جھرتہ بکترین زرور شدن دندان و تازہ شدن جھرتہ
 (مع ک ان ۲) يقال جھرا بحر اسی نکس قال اللسانی
 اسی برکی و بقیت لہ آثار - و جھرنی بالفم ہذا الامر
 جھرا بالتسکین اسرنی و جھرنی شعر العجاج بالتحریک
 و ہو قولہ (ع) الحمد للذی اعطی البحر جلابو علس سابق
 یعنی خرابات جھاری بالفم شوات ہو نوع من الطیر
 مذکور ہوا و نثما و واحدیا و جمعاً سواہ و ان شئت
 قلت نے ایچ جھادیات و نے المثل کل شیء یحب
 ولہ حتی اسجاری و انما خصوصاً اسجاری لانه یضرب
 بہا المثل فی الموق فی علی ہو قاتح و ولد ہا و تعلمہ
 الطیران و لا تصرف و انما ہیست للتانیث و لا
 للاسحاق و انما بنی الاسم لما فصارت کما ہای من
 نفس الکلمہ و يقال ما اصاب منہ جھر بر او ما فی
 حد نیک جھر بر اے شیء و کذلک تیر بر و جھور و -
 جھنر - جھنر - بالفم کہ تہ سبیر -
 جھر - جھر - بکسر اسماء و فتح الباء سبیر - اجنہار
 و سیدہ شدن از خشم -
 جھکر - جھو کہ - ریگستان و معنی جو کہری - مثلاً ام
 جو کہری سخت ترین بلا ہا و يقال جل جو کہری و الا

زائدہ بنی الاسم علیہا و لیست للتانیث لانه
 تقول للتانیث جو کہراتہ و کل الفم للتانیث لا یصح
 دخول ہا التانیث علیہا و لیست ایضاً للاسحاق
 لانه لیس لہ مثال من الاصول فیلحق بہ
 حتر - حتر - بالکسر عطای اندک حتر بالفم مصدر
 سند (مع و افصح ۲) قال الاصمعی فاذا قالوا اقل
 و احتر قالوہ بالالف - احتر اندک دادن - و استعار
 بستن گرہ حتر بالکسر غلاف سہ قصبہ چھین جامہ
 و سہ خریطہ و سہ چھرا لیر و خیر را کہ دوی حتر بفتن
 ح - حتر ایضا ہمائی کردن بہ جہت خانہ لوندہ و پونہ
 در آوردن بدامن نیمہ و خرگاہ و چشیدن و طعام
 و جزآن (مع و افصح ۲) حترہ بالفم ہمائی بنامی نو
 حترہ بالفم یکبار شیر دادن -
 حتر - حتر - بفتن سہ خہ بر آمدن بر چشم و پوشش
 بر آوردن دو شتاب و برہ دمیدن بر پوست
 (مع ک ان ۲) حتر زہ کہ مرد جو اثر بطنہ از قبیلہ
 عبد القیس - حترہ بالفم گاہ ریزہ حتر کفیدن
 خرمایش از رسیدن دانہ لہ -
 حتر - حتر - بفتن سنگ اجار جمع القلۃ حتر
 و حترہ جمع الکثرہ و نام مردے حتران زرور
 نقرہ حتر با سکون شہر پامہ نیکر و یونٹ دکنار
 مردم حتر جرج - و بازداشتن قاضی کسبہ از نظر
 يقال حتر علیہ القاضی (مع و افصح ۲ و ک ۲)
 حتر بالکسر حرام و بالفم و الفم نامہ و انکہ بالفم
 و ترمی بالثلث نے قولہ تع و حتر حتر و حتر
 قولہ لیر حتر اسی حراما محرما و اکرام و حتر
 و منہ قولہ تع ہل فی ذلک قسم لہی حتر اکر
 کتبہ اندون خطیم از سوی شمال و منہ ہا و حتر
 و ہا حتر شام قال اللہ تعالیٰ لیر صاحب کجھرتہ

جھڑ
جھارہ
جھنر
جھرتہ
جھار
جھدر
جھد لیسابور
جھاسر تیر
جھنر
جھافیر
جھندر
جھر
جھنر
جھر
جھکر
جھو کہ
جھو کہری

سہ بالفم لہ بالکسر اسی سہ بعضہ اللغام بانحاء البھو اسی سہ دانہ سہ کہ بر پاک بر آید

که شدن اشیر و بنید (عصفت اش وک ۲) حازر شیر
 ترش حرزۃ المال و حرزۃ النفس دوست داشته
 از مال و نفس حرزات بالتحریک صحیح - و فی الحدیث
 لا تاخذ من حرزات النفس الناس یعنی فی الصدقة
 حرزۃ پشته خرد خرد و روح - خرد کو دک رسیده
 و زور مند شده و تشدید الوادو کذاک الجمع اخذ و
 حریران ماهی است در میان را پیش از تیز
 حصر - حصر برهنه کردن و مانده کردن حضور
 مانده شدن و فرماندن بنیاتی از دیدن دور
 (عصفت اک ۲) حاضر برهنه و مبارزه زره و خود
 محسوسه بالکسر جاروب اشخاص برهنه شدن استحصار
 تحسیر مانده شدن احسار مانده کردن حسیس محسور مانده
 و درین خوردن حصری صحیح مثل قبیل و قبلی بمسور حسیس
 ایضا جیره چشم حصره درین و پیشانی حصر بالتحریک حصره
 درین خوردن (عصفت اک ۲) تحسیر مانده کردن و
 درین خوردن دیدن دیگر را و افتادن پر مرغ تحسیر درین
 خوردن و ریختن چشم حصره مردمی آکرده و تحسیر
 بطن حصر بکسر السین جایست در سینه -
 حشر - حشر بر لطیف که بر تیر نمند حسنان حشر
 و اذن حشر و اذن حشر لطیف و باریک لاشنی و
 لایح لانه مصدر فی الاصل مثل ما غور و ما سكب
 اذن حشره مشرة اتباع - و عن الانخس سهم حشر
 دقیق سهام حشر بالضم کما یقال چون و چون خورد
 و در و و بر این سخن و در آمدن و گرد کردن و منه
 یوم الحشر روز قیامت و باریک کردن بنان
 و نیزه و جزان (عصفت اش ۲) و نوک تیر و لطیف
 شدن گوش ستوری و سستعل مجول و هلاک کردن تنگ
 سال ستور و مال مردم را حشره بالتحریک جانور
 ریزه زمین حشر استوح - حشر بالکسر گرد آمدن جا

حاشری که از نام های رسول الله صلی الله علیه و سلم
 قال علیه السلام له خمت اسماءنا محمد و احمد و الماک
 یحو الله لی الکفر و الحاشرا حشر الناس علی قدحی
 و العاقب حشر بسکون الشین اسب تمی گاه
 بر آمده و الاثنی عشره شمال جروله -
 حصر - حصر - تنگ گرفتن بر کسی یقال حصره
 اسی فسق علیه و احاطه و باز داشت کردن کسی را
 (عصفت اش ۲) حصر یفقتین بسته شدن سخن و تنگ
 دل شدن (عصفت اک ۲) قوله تعالی او جا و کم حصرت
 صد و هم فاجاز الانخس و الکوفیون ان یكون الماطنی
 حالا و اجوزه سیویه الامع قد و جعل حصرت صد و هم
 علی جهة الدعاء عظیم - و یقال حصر علیه ای بخل و
 حصر فی القراة و حصر عن الیه فکل من اتع عن
 شیئ لا یقدر علیه فقد حصر عنه حصر تنگ دل و بخل
 و یوری - و یملو و یاد شاه لانه محجوب قال لیسید
 لدی باب الحصر قیام اسی جماعه کثیره من الناس
 و باز داشت قوله تعالی و جعلنا جنم للکافرین حصر
 حصیره جای نهادن خرا حصار بالکسر م و نوسه
 از پلان شتر و منه احصرت البعیر و کسه را حصار
 کردن بچنگ محاصره مثله حصر بکسر الوسط الکتوم
 للسر در ازار حصور ماده شتر که تنگ باشد سوراخ
 بستان وی و منه حصرت الناقه یا تقع و مر دیکه گرد
 زن نگردد و تنگ دل و بخل حصر بالضم قبض کردن
 شکم یقال منه حصر الرجل و احصر سیتعلان مجول -
 احصار باز داشتن جاری کسی را از سفر من ابن
 السکیت و منه قوله تعالی فان احصرتم فما
 استسر من الهدی - و قال الانخس حصره ای
 حبسته و احصرنی بولے و مرضی اسی جعلنی حصره
 و قال ابو عمر و الشیبانی حصرنی الشیء احصرنی اسی

حصر - حصره - نزدیکه و در گاه یقال کلک حصره
 فلان بمحصر کن فلان اسی بشهد منه حصر نام شمیری
 حصر بالتحریک شهر خلافت بد و محضر آب آمدن جاری
 و بخل و یقال فلان حسن الحصر اذا کان من بخل انفا
 بخر حصر بالضم دویدن احصار دویدن است حصر
 آوردن احصار کشره شدن مردم و حاضر شدن
 و دویدن اسب استحصار دوانیدن و تجرد باز آمدن
 حصر حاضر آمدن فرس محضر بالکسر سبب و نده یقال نده
 فرس محضر و نده محضیره ای کثیر العدد و لا یقال
 محضار و هو من النوار در حاضر قبیله بزرگ ارطه و هو
 جمع کما یقال سامر للشمار و حاج الحاج و فلان حاضر موضع
 کذا ای یقیم به و هو خلافت البادی - ایضا - و یقال
 هو علی الماء حاضر ای دار و الجمع حصار اذا حضره الیاء
 محاضر آب آیندگان و احصیره خلافت البادی و به
 المدن و القری و الريف یقال فلان من اهل الحاصره
 و من اهل البادیه و هو حضری او بدوی - حصار مثل
 قطام نام ستاره یقال حصار و الوزن مخلقان و
 هاتمان یطلقان قبل سبیل فیخلف انهما سبیل الله
 حصره چهار و پنج تن که بغرور و نده - و یم جرحه در
 که با سیم بیرون آید از رحم محاصره سوال و جواب
 کردن با هم و نزدیک حاکم شدن با خصم و برابر
 کردن بدویدن با هم حصار بالکسر شتران یکو استوی
 نیه الواحد و الجمع و المؤمنت یقال ناقه حصار
 اذا جمعت قوه و رحله اسی جوده سیر حصره
 مقیم شدن بشهره بالکسر عن اسی زید
 و بالفتح عن الاصحح - حضور حاضر شدن
 نقیض الغیبه (عصفت اش ۲) یقال
 حصر الرجل و احصره غیره و حکم الفراعصر بالکسر لغته
 غیر یقال حضرت القاضی امرأه - رجل حصره و کله

حصر

حصر

حصر

حشر

سفر اصباح باشد و الحضر بکسر الصاد الذی یاتی
 الحضر و هو خلاف البادی و الکلبین - محضر بالفتح
 و محضور یقال للبن محضر فخطا ناک ای کثیر الافة
 وان ابن تخضره - و الکنت محضورة - و قوله تعالی
 و اعوذ بک رب ان یحضرن ای یحضرن ای یحضرن ای یحضرن
 بسوء - و قوم محضور بالضم ای حاضرین و هو مصدر
 فی الاصل - محضور بالفتح شهری بزمین حضر موت
 نام شهری و قبیلہ محضری منسوب بوی و جاسان
 جملا واحد او یصغر الصدرا منها کقولهم حضر موت
 و فلان من الحضارته فی الجمع -
 حضور - حصا حمر - کفار و هی معرقة غیر منصرفه
 فی المعرقة و النکرة لانه اسم لواحد علی بنیته الجمع لانهم
 یقولون و طب حضور بالکسر و اوطب حضور -
 حطر - حطر بازداشتن از چیزی و حرام کردن
 خلایق الایات (ع ن اض ۲) منظور حرام حطار
 خطیره جای شتر و کوسبند که از شلخ درخت و
 چوب سازند احتظار خطیره ساعتی قوله تعالی
 کشیم المحتظر فی بکسر الظار و الفتح علی الفاعل
 و المفعول به - و یقال ان نکدا خطیره ای قلیل الخیر
 قال ابو عبیده اراه سلی اموال خطیره لانه خطرنا
 عنده و منعه و هی فیلیله یعنی مفعوله -
 حفر - حفر - احتقار زمین کردن حفرة بالضم کنده
 حفر بفتح الوسطح - و استخف الزهر ای جان له ان
 یحفر حفر یا تحریک خاک که از کنده بیرون آید
 سافر سم ستور حافرة اول هر چیزی بتالی جمع علی
 حافرة بازگشت بهمانجا که آره بود و قوله تعالی انا
 لمرو و ون فی الحافرة ای فی اول امرنا فی مثل
 النقد عند السفاة - قال یعقوب ای عند اول
 کلمه - و یقال التقی القوم فانتشلوا عند الحافرة ای

حفر حضور

حظر حکر

حمر حیر حزر حفر

حور

حضر

عند اول ما التقوا - و یقال احفر المهر للانشاء
 و الارباع و القروح اذ انما یست روادعه و طلع
 غیر با حفر گو رکنده حفر لاخر کردن یقال ما حال
 الاداکل یحفر بالالاناة فانما تسمن علیه زمین
 (ع ن اک ۲) و تباہ شدن بن دندان قال یعقوب
 هو سلاق فی اصول الانسان یقال اصبح فم فلان
 محفورا - حفر بالتحریک خوردگی بن دندان
 یقال فی اسنانه حفرة و قد حضرت بالکسر و هو اراء اللثة
 حفر علی بالکسر کتیبه -
 حفر - حفر - حفر و حفره مصدره (ع ن ضمنا)
 حفر خرد شدن احتقار استخفاف کذلک - حفر خوار
 نمودن نفس خود را یقال تحافت الیه نفسه ای
 تصافت - تحقیر خورد داشتن محقرات صغیر یا محقرة
 بالفتح ای حفات یقال هذا الامر محقرة بک احتقار
 حکر - حکر - غله نگه داشتن تا بگرانی فرود شد
 حکره بالضم انبار داره -
 حمر - حمره - بالضم شهری اجمارا حمره سرخ شدن
 و احمر و احمر یعنی فجاز اذ نام احمر لانه لبین طویق
 ولو کان له فی الرباعی مثال لما جازا و عامه کما
 لا یجوز اذ عام غنم سن لما کان لحقا با حمر حمر
 سرخ ترا حمر ج - و سرخ مویله حمر و جمعها حمر و
 عجم حامرة قومی از عجم که بگفته بودند احمران گوشت
 دی موت امر و سته حمر ار سخت و طاة حمره جدیدة
 و طاة و چهار درسته فی احدیث کتا اذا احمر الباس
 احمر مود لقب مردی از نمود و اسم قدره و هو حافر
 اذ اصبح عم - حمره بالکسر خرد کردن حمره زمین
 حمرات حمره حمر ج - حمره ماده خرد سنگ دگر
 حوض و سنگ گرد خاذه میاد حمره جان طرخ
 یحمر گو خرد حمران دوشنگ بر پای کرده که عرب

بروی نیرد لوز خشک کنند و فی المثل کفر من حمر
 و این مردی بود از ماد که کافر شد و هر که بر وی
 بگذشتند او را به کفر دعوت کردی و اگر اجابت نکردی
 بنیست تو تبر بن الحمر یا تصغیر نام مرد این لسان الحمره
 احد خطباء العرب - حمره زورک محفت و شد و حمر
 حمراتج - حمر خرنده حمره ج - مثل یقال و بناته
 و جمال و جمال - حمره گردی از مردم مخالفت مبیضه
 یعنی سپید حمره القیظ سختی گرامه و قد خیفنت فی الشعر
 و کج حمر علی فعال - حمر بالکسر سپ بالانی احمر علم
 شهری حمر حمره دو ال بند زین حمره و ال پستان
 و پوست باز کردن گو سپند را (ع ن اض ۲) حمر
 بالکسر و سکون الیم بر قبیله از بزمین و قولم من دخل
 ظفار حمرای تکلم کلام حمره فخرج مخرج النجر و هو امر ای
 فلیحمر حمر یعنی ناگوار و شدن ستور از وجود جزاکن
 (ع ن کن ۲) غیث حمر بکسر من مشدده الراء بالان
 سخت درشت -
 ححیر - ححیره - بکنده طلق و کما یحمر بزمین زان
 حزر قر - حزر قر - حزر قره بالکسر فیما کوتاهه گو سپیده
 قال سیبویه النون اذا کانت ثانیة ساکنه لا یجمل
 زائمه الاثبیت اسے بحجة
 حور - حور - حور - بالضم از گشتن و گم شدن
 (ع ن اض ۲) یقال حار بعد ما کار - و یقال
 لغوی بائد من الحور بعد الکور ای من نقصان
 بعد الزیاده - حور بالضم جمع حوراء و فی المثل حور
 فی محارة ای نقصان فی نقصان یضرب المرء علی
 اذا کان امره یدبر و یلاک حار یا بئراک و کاسد
 و حور ایضا اسم من قولک طمخت الطاخته نسا
 احارت شبیا ای ماروت شبیا من الدقیق -
 حارة صدق و حقه استوائین - و کام ستور

له طاری امر تغیر کجاشک ۱۱ سکه کسه که خرد لایح بکاره د ۱۲

ای نبی و متخفرون اسی تموتون شبانا و قد صرنا
 فصل ایچم - خضارة بالضم دریاوی سرخه لاجری
 قبولی خضارة طامیا خضاری مرغیست که
 اور انجیل نیز گویند خضار بالفتح شیر با آب تره نوری
 مخاضه میوه سبز نارید بر درخت فروختن و هو
 سنی عده خضاری بالضم و التثنی کشت سبز خضر
 سبز و بی نام بادی م خضر بالکسر و سکون الوسط
 کذا که شمال کبد و کبد و الاول افصح و قوله تعالی
 قانر جمانه خضرا قال الاغشس یراد به الاخره کما قال العز
 اریه نامرة اگر کما مطرة - و يقال ذهب دمه خضرا
 مضر الی بعد
 خطر - خط - لفتح تن بهلاک نزدیک شدن اسع
 تا اک ۲۰ و آنچه گرویدان بندند و هو السبق الذی
 یراجع علیه - و يقال هذا خطر لهذا و خطیر الی
 مثلہ فی القدر و قدر و منزلت مخاطرة در خطر افتادن
 و یرا مال خود گرو بسبقن يقال خاطر بنفسه و خاطر کلذا
 و علی کذا - خطارة خطورة ببلند قدر و منزلت شدن
 (مع لضمهما) خطر بالکسر گیاه که بدان خضاب
 کند و شیر آب و شراب بسیار خطر آن دم
 زدن شتر و قتیکه مست باشد و بنیدن نیزه يقال
 رمح خطار و ایترا کردن برعل خطار بالرمح الی
 طعان و خطر ان الریح ارتفاعه و انخفاضه للطنین
 و خطر الدهر خطرانه کما يقال ضرب ضربانه - خطور
 گذشتن اندیشه بلک يقال خطر الشی بیانی ریح
 تا ارض ۱۲) خطار اندیشه در دل گردانیدن
 و ماں خود را بگرد در میان نهادن خلیف مرد با قدر
 و منزلت خطار ایضا نام اسپه -
 خضر - خضر - بدرقه و گاه سبان شدن يقال خضره
 خضر لغت منه تخفیف نگارها شدن کسی را و شرمند

کردن تخفیف نگین شدن و بدرقه خواستن انخفار
 عهد شکستن و عذر کردن و با کسی بدرقه فرستادن
 خفرة بالضم عهد و پیمان خفارة بالضم و الکسر کذا که
 و بعد وفا کردن خضر بالتحریک شرم و شرم نگین
 شدن (مع ک ان ۲) خفرة متخفرة زن نیک
 شرم نگین خافور کله ہے -
 خلر - خلر - مثال سکر نخود و کشینز
 خمر - خمر می و خمر کردن و بایر کردن در غیر نهان
 داشتن گواهی و شرم داشتن يقال خمر الی
 ای التیمیة - و خرفلان شهادت الی کما ساع
 تا اض ۲ و ک ۲) خمره صرفت سے خالص خمره
 و خمر و خمر شمال تمر و تمر و تمر فی الواحد و الجمع
 و يقال ما عن فغان خمر و لاخل ای لاشر و لا خیر -
 خیر مثال فسق مدمن خمر خمار بالضم باقی سستی در سر
 و انبوهی مردم مخمور الذی به خمار و برجل خمر کلیم
 الذی خامره الذار - و يقال دخل فی خمار الناس
 بالضم و الفتح الی فی خمارهم خمره بالضم سجاده از
 برکن خرمایا فیه و کلغونه و مایه خمر و خمر که در وی
 خمر با جزآن ریزند خمار بالکسر مجزآن انخمار معجر
 بر افکندن زن يقال انها کسنته الخمره و فی المثل
 ان العوان لا تعلم الخمره - خمر بفتح تن پوشش از
 هر چیز چون سفین یا کوه یا وادی و ریگ توده
 و مانند آن و انبوهی مردم و نهان شدن (مع ک
 تا ۱۲) يقال خمر عنی ابجاری خضره و خمر عنی فغان آ
 تواری و مکان خمره اذا کان کثیر الخمر - و فی المثل
 هو یدب الی الضرار و یشی له الخمر فی ضرب لمن یأش
 مع صاحبه لغر و خذاع انما بهنمان و اشستن
 و پوشش ناک شدن زمین خمره بالتحریک بوسی
 يقال و جدت خمره الطیب الی ریح خمره پوشش ناید

چیزی شاة خمره گو سپند سیاه سفید سرخامره است
 با هم و پیوسته در خانه بودن و نهان بودن يقال
 للضبع خامری امر عامر الی استتری - استخار
 به بندی گرفتن يقال استخر فلان فلانا ای استعبده
 و منه حدیث معاذ من استخر تو ما اولم احرار الی
 انخرتم تمرا و تکاب علیهم - و يقال انخرلی کذا و کذا
 ای اعطینم بهتبه و ملکنی ایاه یا خمری جائت در باب
 که ابراهیم بن عبد الله بن الحسن بن الحسن
 ابن علی بن ابی طالب در وی خفته است -
 خمر - ام خمر - مثال تمور گفتار و سخن -
 خمر - خمر - دشنه کار و خمره نانه بسیار شیر خنجر
 خور - خور - زمین لپست و بر روده ستور زدن
 يقال طعة فخاره ای اصاب خورانه خوران روده
 ستور خوار بالضم بانگ گاو و دشته قول تعالی
 عملاجسد الخوار - خورده شکستن گریما و ضعف
 و شکست آوردن مرد (مع و افص ۱۲) استخارة
 نیکوئی بستن و بانگ کنانیدن صیاد آهوی بره
 راتا ماد در را نزدیک وی آورد و صد گفت اخارة
 برگردانیدن ستور را از راهی که میرود و براه دیگر
 خور بفتح تن سستی رجل خوار مع خوار ارض خواره
 سست و نرم نانه خواره بسیار شیر خورج
 خیر - خیر - نیکو و نیکوئی و نیکوتر و مال قول تعالی ان
 ترک خیر ای مالا - رجل خیر و امرأة خیرة کلاهما
 یخلف و یشد و نیکو کار خیار گردیدگان خلافت
 شرا و کترین و خیار تره و این سوست خیرات جمع
 خیرة وی الفانلة من کل شی قول تعالی او لکنک
 لیم الخیرات و قال الله تعالی فیمن خیرات حسان
 و قال الاغشس لما وصفت به و قیل فلان خیرا شبیه
 الصفات فادخلوا فیها الی اللیونث و لم یرید الی

خطر
خمر
خنجر
خنجر
خطر - خور

خیر

خضر

له سرخی که براسه تریین زنان بر روی بالند ۲۴ عه نهما الاستطاف فلان خمری انتر

افعل فان اردت معنى التفضيل قلت فلان خير الناس ولم تقل اخير فلان خير الناس لم تقل خيرة ولا ثنى ولا كج لان في معنى فعل خير بالكسر و بزرگواری خيرة نيکوی و هو اسم من توکلت خاراقتد في هذا لام - خيرة بحريك الياء كزیده و هو اسم من اختاره الله اى اصطفاه - ويقال خيراقتد بحريك الخ و يقال مح خيرة الله لسكون الياء و تحريكها اختيار بركزيدن تحير مثله - مختار كزیده و كزیده و تصغير او خیر آمد و جزدن تا استخارة نيکوی جستن تخيير اختيار بركسے داون خيري يكسیر تين خیر و معرفت - خیر - كعفر و ملا بدم و سست و دکلان شکم خیر - محرکه بدبوی سرفه و بکسرتين و تشديد بربا سید خوار بدول بخرون ج خا بر او از آب بر سر کوه خدافه - بالضم جائه کسه خذرة - بالضم خذرون که نوعی از باره پچو طفلان خاذر و پوش از پادشاه یا قرضخواه - خذرة - پاره از جامه خذرة زنی که گوید الا بنی حرن نیزند - خيعة - سبک و خفت - خشتار - پادشاه جزیره یا پادشاه جیش و الصواب الجفتارا و الجفتار باجم و الفار - حجر - كعفر و علبط و علا بط و حجر آب شور و الكس لا يبلغ الا جاج و تشبه الدواب او الخجر المبرونهم خجيرة اسے تھویش - خمشتر - كفضنقر و ناکس و نجیل - باو خمشتر - بر وزن و معنی خمشتر - خشتار - بالكسر و خمشور بالضم كسلی سخت - خمشتر - بضم تين و كسرتا مثله پير كزید که بود بر و ان کا چال افتاده ماند خمشتر بالفتح بکسرتين و بضم اول

خزیره
خسره
خجر خمشير
خجر خمشير
خذاق خفاق
خذرة
خذرة - دبر
خيعة
خفتار
خجر
خمشتر
خمشير
خشتار
خمشتر

و ثالث مثله - خنايزر بلا ياد و چال و خشرقي نسب تيمردني اسد خورميه و في قيس غيلان و عمرو بن عثمان البطال اجماليه بدم المومنين خديجة لامبا - خزر ره - سطرى و تبر کلان که بدان شکل ميشکند و دارة خزر و خزر زمين و خزر مريم من دارا تم و اسخر مريم في رخ زما خنسر بالكسر ناکس و نجيل و بلا خناسير ملاک مردمان توان و کينز باسے تکبر بگياه و درخت اخناسرة اهل اسيانته و ريل خنسر و خنسرے لغتها في موضع اسخران خناسرة ج - خنخشيفيم - بفتح خا و شين بلا - خنخيطير - بالكسر زن گند پير و همیشه پکک و فر و همیشه گوشت رو - خنخافه - بالضم و کسر فانام مردے -

فصل الدال

دبر - گره کبک است انگين لا و احدله دبور ج و يقال للزناير ايضا دبر و منه قيل لعا صومرن ثابت الانصاري هي الدبر و ذلك ان المشركين لما قتلوه ارادوا ان يشلوا به فسلط الله عليهم الزناير تا بر الدار فارمد عوا عن حتمی اخذه المسلمون خذفوه و قال جللت كلامه دبر اذني اسی تصامحت عنه دبره دبارة يك كرو زمين دبارج - ذات الدبر وادنيه م - قال ابن الاعرابي و قد صعدت الامم فقال ذات الدبر باليار - و بضم تين و سکون الوسط ايضا پس پشت خلاف قيل له تعالى و يولون الدبر اسی النظر جله للجاعة قال الله تعالى لا يرتد عنهم طرفهم - و ير الليل آخر شب دبر قبيلة از بنی اسد و بر بالكسر مال بسیار يقال مال دبر اموال

دبر يستوي فيه الواحد و الجمع و المثنى - ريل دوبر بسیار مال و بسیار آب و زمین دبره خلاف قبله يقال ليس لهذا القبلة و لا دبره كارب لثنت دروی دبره بضم تين نهريت در جنگ هی ايضا واحدة دبره دبار مثل شجرة و شجر و شجره دبره ريش شدن ستور يقال منه دبر البعير بالكسر و دبر القتب - دبري بضم تين و بضم تين پس آينه بهر کار يقال فلان لا يصلح الصلوة الا دبريا في آخر وقتها و بران ملى از منازل قمر و ان پنج ستاره است شود و بر پس رو دبر سرون جسته از کمان و خلاف فارس و از قدح قارند بر خدا و ندان قواح و قطع شد و بر هم ای اخرون لقبی منهم دابرة آخر يك توده و پاشنه مردم و پنجم انگشت که بر پای مرغان بر آید بر تر از دیگر با و ناخن که بر بازوی ستور بر آید و گو از بند ای کشتی ريل اهر مرد قاطع رحم و آنکه عن یکسے نشیند و دبر ريسان که بر کشند بوقت رشتن پس بر دبر قبيل آنکه فرود آمدند وقت پيچیدن بر دوک يقال فلان ما يعرف قبيلنا من دبره و فلان قابل معا بر اذا كان محضنا من ابويه - قال الاممى اصله من الاقبالة و الا دبارة و هو شق في الاذن ثم قيل ذلك فاقا قبل به فهو الاقبالة و اذا دبره فهو الاقبالة و اقبالة المتعلقة من الاذن هي الاقبالة و الا دبارة و کلها زنته و انشاة دبارة و مقابلة و ناقه ذات اقبالة و ا دبارة و قد دبر تمامه و مقابله - و بار بالضم ناهد و زجر شنبه که در قدیم میگفته اند و بار بالفتح بلالی مثل الدبار - دبار بالكسر مع دبارة یعنی يك كرو زمين و هي دبره ايضا اى المشارة في المزة و يقال ايضا فلان باقی الصلوة و بار یعنی بعد منى الوقت - دوبر بالفتح باو پس پشت دوبر خور

له زبور عمل آهسته مشاره ای قطره زمينی که کتاو بس است و اما پيشه کرده باشند و دران سبزی در اعجاز بکار نه سندی کياری ۱۲

و پیر شدن و پیران آمدن تیر از کمان و پیران یقال
 در پیر ای ذمیب به و یقال بهیات ذمیب کما ذمیب
 امس الذمیب و پس رفتن قوله تعالی و الیل ذمیب
 و قری اد برای نوح النهار قبله و یقال تسبیح الله
 ما قبل منه و اد بر روایت کردن از کسی بعد
 مرگ وی یقال دبرت الحدیث عن فلان ای
 حدیث عنه بعد موت و سپس شدن باد مع و ن
 ض ۱۲ و اد پوز زده شدن یقال بر القوم فم
 مدبورون لیعمل جمولاً بفتحین موضعی بهمین
 منسوب بوسی اد بار پس رفتن در دبور آمدن
 اقبال ما ویرا لجل اذا بلیعیره اد بر لقب حجر
 ابن عدی ام ابره دشمنی کردن کس است بار
 خلاف استقبال تبیر پایان کار کسستن بنده
 را از پس مرگ خود آزاد کردن و حدیث روایت
 کردن تدبر اندیشه کردن تدبیر به شدن قوی از نیکو
 و شر و شر مال بسیار استوی فیه الواد و یقال
 مال و شر و اموال و شر و عکد شر با تحریک لجل
 کثیر شمار جامه بر تن و هو فوق الشعار - تدبیر
 پوشیدن شمار و بر آمدن کشتن بر ماده و بر تن
 مرد بر پشت اسب بوقت بر نشستن و ثور ناپدید
 شدن نشان تدبیر شده - و تور بالفق مردی نام
 و خواناک و شر الطائر ای اصلاح عشه -
 و جر - و جران - مرد ناشای فیریده و یقال
 جران - و جر بالتحریک جران شدن امح ک
 ن ۲ قوم دجاری ای جباری - و یجور تاریخی
 نیله دجور شب تاریک -
 و حر - و حور - راندن و دور کردن و مع
 بفتحها قوله تعالی ندو ما ند حوراً ای مقصود
 و حر - و حور - خوار شدن (مع بفتحها) اد خوار کردن

و خدره و خداره - جامه سپید در تحت بسته
 معرب تحت دار -
 در - در - شیر و غنیمت و نیکویی و کار نیکو و
 باریدن باران و جزآن یقال فی الذم لاد دره
 ای لا کثر خیره و یقال فی المدح قد دره ای علمه غیر
 و شد درک من رطل - ناقة در و بر بالفتح و اد البیاض
 شرفوق و دار مثل کافر و کفار - فرس دیر رسب
 تیز و دره بالضم مر و اد پیر بزرگ در در و اشج
 کوب درمی بالضم و الکسر ساره روشن دره الکسر
 آلت زدن و بسیار شیر و روانی و گرمی در و
 بازار و بریندگی باران و یقال للساق دره
 ای استند البحری و امح در بالکسر - ساه دره
 سحاب مدار ریزان و یقال هما علی در در حد
 بالفتح ای علی قصد واحد سخن علی در و الطرق ای
 علی قصد در الریح ایضا صیاد در و بالضم
 بسیار آمدن شیر از پستان (مع ن اض ۲) و
 یقال درت حلوتی المسلمین اسی فی هم - اد راه
 روان شدن شیر یقال آدرت الناقة فی مدره
 اد اولیها - و الریح تدرا سحاب و تسدره ای
 تسخیه فلان الاموی استدرت المعزی ارادت الفعل
 و یقال ایضا استدرت المعزی استدران
 بالذالی المعجمه در در بضمین تیزبهای دندان کودک
 در و در درختی در و در گرداب که غرق کند قولم
 ده درین و سعد القین من اسماء الکذب
 و الباطل و یقال ان اصله کان سعد القین رجلاً
 من الجهد و در مخایف الیمین یعمل لهم فاذا کسد
 قال بالفارسیه ده بد زنگانه بودع القرع
 ای انا خارج غذا و یقول ذلک لیستعمل فقره
 و ضرر بوجه المثل فی الکذب و قالوا اذا سمعت

بسر القین فانه یصح -
 و مسر - و سار - یخ لثتی در سج - بالسکون الحکره
 مثال عسر قوله تعالی علی ذات الواح و و سدر
 سبوختن نیزه و دور کردن و مندر جل مدره و سدر
 شتر بزرگ سبک دوسره مؤنث من و نام لشکر کوفه
 ابن النذر یقال حمل دوسری و دوسرانی کالافس
 و ع - و ع - نفختین بتاهی و دور کردن چوب
 (مع ک اف ۲) و منه عود و عو بالفتح و الکسر
 روی کثیر الدخان و علی العنوی عود و مثال عود
 زنداد و الذی لایوی می و منه اخذت الدعارة
 و هی الفسق و انجبت یقال هو غیث و هو غیثه
 داعه دعه ایضا کشتن بسیار تنج بنسب ایه
 الداعیه من اللال -
 و عشره - و یران کردن مدعشر یران شده
 و فی الحدیث لا تقبلوا اولادکم سر الیدرک الفارس
 فدر اسه ای بدمه و یطیط لعی بعد با صابر جلاله
 بالقص جوض کرد و کرد و پیاورد
 و ع - و ع - ر بوده گرفتن چیزه و فی الحدیث
 لا قطع فی الدعوه - و عر سبوختن و عر الحدیث عظام
 تعذب بن اولاد کن بالذخ و هو ان ترفع لهما العظام
 و قولم دعوی لاصفی ای ادعوا علیهم و لا تصما قوهم
 و یقال دعوا الاصفا مثل عفری حلقی و عفر اطلاقاً
 و عفره - و عفره - در اسبختن خلق دغری و دغری
 بفتحین و خمین خویسای بد در اینجه دغری نهان
 و فر - و فر - کند یقال دفر الای متقاله رام دفر
 نام دنیا و سخن و بلایا و فار در دشنام کنیزک
 و مانند آن گویند بنی بر کسره یعنی با دفره -
 و فر - و فر - م -
 و قر - و قاریر - سخن یا و در و غما واحده و قاریر

دندر

دوسر

در

دعمر

دعشر

دشر

دعمر

دجر - و دفر

دفر

دجره

دفر

دفر - و دفر